

		<p>หมวดที่ 5 ความระงับแห่งหนี้ ส่วนที่ 1 การชำระหนี้ (มาตรา 314 - มาตรา 353)</p>
--	--	--

มาตรา 314 อันการชำระหนี้ ท่านว่าบุคคลภายนอกจะเป็น
 ผู้ชำระก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดของให้บุคคลภายนอกชำระ ถ้าจะ
 ชัดกับเจตนาอันคุณกรณีใดแสดงไว้
 บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียวยในการชำระหนี้ จะเข้าชำระหนี้โดย
 ชินใจลูกหนี้หาได้ไม่

1. ความระงับแห่งหนี้ หมายถึง ความสิ้นสุดแห่งหนี้ (extinction des obligations) ซึ่งมีผลทำให้เจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ต่อไปไม่ได้

สำหรับหนี้ที่เกิดขึ้นมาและมีผลตามกฎหมายอาจจะระงับได้ด้วยเหตุ 5 ประการ
 ด้วยกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 314-353 ดังนี้

- (1) การชำระหนี้ (มาตรา 314-339)
- (2) การปลดหนี้ (มาตรา 340)
- (3) การหักกลบลบหนี้ (มาตรา 341-348)
- (4) การแปลงหนี้ใหม่ (มาตรา 349-352)
- (5) หนี้เคลื่อนกลืนกัน (มาตรา 353)

นอกจากเหตุระงับหนี้ 5 ประการ ดังกล่าวแล้ว หนี้ก็ยังอาจระงับได้ด้วยเหตุผล
 ประการอื่นอีก ซึ่งบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. ในที่ต่าง ๆ กันอีก เช่นหนี้ระงับลงเมื่อการชำระหนี้กลายเป็น
 เป็นพันธียจะโทษลูกหนี้ไม่ได้ ตามมาตรา 219 หรือหนี้ระงับลงเมื่อเงื่อนไขบังคับสำเร็จลง
 ตามมาตรา 183 วรรค 2 หรือหนี้ระงับลงเมื่อเงื่อนไขสิ้นสุดลงตามมาตรา 191 วรรค 2
 สำหรับหนี้ที่ขาดอายุความจะถือว่าเป็นเหตุระงับหนี้โดยแท้ ก็ยังฟังไม่ได้ถนัดนัก เพราะเหตุว่า หนี้
 ที่ขาดอายุความนั้น ถ้าลูกหนี้ไม่โดยอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้แล้ว ศาลก็ต้องบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้
 อนึ่งในลักษณะสัญญา การเลิกสัญญาที่ทำให้สัญญานั้นสิ้นสุดลงหรือระงับไป หนี้อันเกิดจากสัญญาก็ระงับ
 ไปด้วย

2. การชำระหนี้ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้หนี้ระงับลง หรือสิ้นสุดลง โดยประการที่ว่า ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ ให้ถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ อนึ่ง ถึงแม้ว่า ลูกหนี้จะได้ขอปฏิบัติตามการชำระหนี้โดยชอบแล้ว แต่เจ้าหนี้ก็บอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ นั้น ก็ยังหา เป็นเหตุให้ลูกหนี้พ้นจากการชำระหนี้ นั้นไม่ เว้นแต่ลูกหนี้ได้นำทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการ ชำระหนี้ นั้นไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้จึงเป็นอันหลุดพ้นจาก การชำระหนี้

3. จากบทบัญญัติในมาตรา 314 พอจะพิจารณาบุคคลผู้ชำระหนี้ดังนี้

ก. ลูกหนี้ โดยปกติลูกหนี้ย่อมเป็นผู้กระทำการชำระหนี้ด้วยตนเอง เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบในการชำระหนี้โดยตรงอยู่แล้ว แต่มีข้อสังเกตว่า ความในมาตรา 314 ไม่ ปรากฏข้อความเกี่ยวกับชำระหนี้โดยลูกหนี้เองเลย อย่างไรก็ตามถึงแม้กฎหมาย มาตรา 314 จะมีใ้บัญญัติความเช่นนั้นไว้ ก็ย่อมเป็นที่เข้าใจอยู่ในตัว

อนึ่ง นอกจากตัวลูกหนี้เองจะเป็นผู้ชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้อาจมอบหมายให้ ผู้อื่นเป็นตัวแทนชำระหนี้แทนตนก็ได้

ข. บุคคลภายนอก นอกจากการชำระหนี้โดยตัวลูกหนี้เองตามที่ไ้กล่าวมา แล้ว มาตรา 314 ยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ ซึ่งอาจจะเกิดจากความ เห็นอกเห็นใจลูกหนี้ หรือมีข้อตกลงกับลูกหนี้และหากการชำระหนี้ไม่ขัดกับมาตรา 314 แล้ว ก็ต้องถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยชอบ

สำหรับเหตุผลที่กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชำระหนี้แทนลูกหนี้ ใ้ได้ก็เพราะว่า แม้นี่จะเป็นความผูกพันที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องตัวบุคคลผู้เป็นลูกหนี้ก็จริง แต่ก็ถือ เป็นเรื่องผูกพันกองทรัพย์สินของลูกหนี้ หากอาจบังคับเอาแก่นี้ลตัวร่างกายของลูกหนี้ได้ไม่ ฉะนั้น ใครก็ตามจะชำระหนี้แทนลูกหนี้ก็ใ้ได้เพียงแต่ขอให้ชำระหนี้ถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่ง มูลหนี้ก็ถือ เป็นการชำระหนี้โดยชอบ

คำว่า "บุคคลภายนอก" ตามมาตรา 314 นี้หมายถึงบุคคลอื่นทั้งหลาย นอกจากตัวลูกหนี้และผู้ค้ำประกันรวมทั้งผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ที่อยู่ในฐานะอันจะเข้าชำระหนี้และรับช่วงสิทธิได้ตามมาตรา 229, 230 ทั้งนี้ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ เช่นลูกหนี้รวมหรือผู้ค้ำประกัน กฎหมายได้บัญญัติให้ชำระหนี้ได้โดยตรงอยู่แล้ว จึงไม่อยู่ในความหมายของบุคคลภายนอกตามมาตรา 314

มีข้อสังเกตว่า เมื่อบุคคลภายนอกได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบถูกต้องตามมาตรา 314 และถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ทุกประการแล้ว เจ้าหนี้ชอบที่จะต้องรับชำระหนี้ไว้ ถ้าหากเจ้าหนี้ปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุ อันจะอ้างกฎหมายได้แล้ว เช่น อ้างว่าผู้ชำระหนี้เป็นบุคคลภายนอกไม่ใช่ลูกหนี้ จึงไม่ยอมรับชำระหนี้ ดังนี้ เจ้าหนี้ก็ได้อ้างว่าผิดคดี ตามมาตรา 207 (ความเห็น ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และ ศ.กำธร พันธุลาภ)⁽¹⁾ แต่ความเห็นของ ศ.ดร.จิต เศรษฐบุตร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ศ.จิตติ ติงศภวิทย์ เห็นว่าเจ้าหนี้ยังไม่ผิดคดี เพราะมาตรา 207 ใ้บัญญัติชัดเจนว่า ต้องเป็นกรณีลูกหนี้เองขอปฏิบัติการชำระหนี้เท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลภายนอกด้วย⁽²⁾

อนึ่ง ตามปกติการที่บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ จะเป็นกรณีทำให้โดยเสนาหา เช่น บิดา มารดา ญาติ พี่น้อง ของลูกหนี้ชำระหนี้แทนลูกหนี้โดยไม่มีเจตนาเอาคืน และเมื่อเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้แล้ว ก็ทำให้หนี้ระงับไป ฉะนั้น บุคคลภายนอกผู้ชำระหนี้ให้ลูกหนี้โดยเสนหานี้จะเรียกทรัพย์สินจากลูกหนี้ไม่ได้ ตามมาตรา 407

สำหรับกรณีบุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้โดยมีข้อตกลงกับลูกหนี้ และเมื่อบุคคลภายนอกชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็อาจจะรับผิดชอบบุคคลภายนอกตามข้อตกลงนั้น

1 ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิตินกรรมและหน้า เล่ม 2 หน้า 1320-1321

ศ.กำธร พันธุลาภ คำอธิบาย ป.พ.พ. ว่าด้วยหนี้ หน้า 106

2 ศ.ดร.จิต เศรษฐบุตร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ศ.จิตติ ติงศภวิทย์ หลักกฎหมายแห่งลักษณะ นิตินกรรมและหนี้ หน้า 521

4. ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ อย่างไรก็ตามกฎหมายได้จำกัดการชำระหนี้ของบุคคลภายนอกไว้ 3 ประการ คือ

(ก) จำกัดโดยสภาพแห่งหนี้ กล่าวคือ สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ เนื่องจากสภาพแห่งหนี้ต้องอาศัยฝีมือ ความสามารถเป็นพิเศษโดยเฉพาะซึ่งลูกหนี้จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ด้วยตนเอง จะให้บุคคลภายนอกเข้าไปชำระหนี้แทนลูกหนี้ไม่ได้ ตัวอย่าง ก.จ้าง ข. จิตรกรเอกของเมืองไทยมาวาดรูป ก. การวาดรูปของ ก. นี้จะต้องใช้ความสามารถและฝีมือของ ข. เป็นพิเศษ ซึ่งถ้าหาก ข. ไม่วาดรูปให้ ก. ข. จะให้บุคคลภายนอกวาดรูป ก. แทนตนไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากลักษณะสภาพแห่งหนี้ไม่ได้เจาะจงเอาฝีมือหรือความสามารถพิเศษอะไร บุคคลภายนอกก็สามารถเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ ตัวอย่าง ก. จ้าง ข. มาซุกดิน ซึ่งสภาพแห่งหนี้ไม่เจาะจงเอาฝีมือหรือความสามารถพิเศษอะไร ทั้งนี้ บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทน ข. ลูกหนี้ได้⁽¹⁾

(ข) จำกัดโดยเจตนาของคู่กรณี หมายความว่า คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้แสดงเจตนาไว้ว่าบุคคลภายนอกจะเข้าทำการชำระหนี้ไม่ได้ ซึ่งข้อตกลงห้ามของคู่กรณีนี้ แม้ตามสภาพแห่งหนี้จะเปิดช่องให้บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ คู่กรณีก็สามารถแสดงเจตนาห้ามไว้ได้ สำหรับกรณีสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ชำระหนี้กัน ไม่มีปัญหาอยู่แล้ว เนื่องจากบุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ไม่ได้อยู่แล้ว

มีข้อสงสัยว่า ถ้าคู่กรณีได้แสดงเจตนาห้ามมิให้ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้ค้าประกัน หรือลูกหนี้ร่วมเข้าชำระหนี้เพื่อรับช่วงสิทธิด้วยอำนาจของกฎหมาย กรณีนี้จะทำได้หรือไม่

1 อุทาหรณ์ ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิตกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 1322

ความผิดฐานนี้ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่าผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้ค้าประกัน หรือลูกหนี้รวมไม่ถือว่าเป็นบุคคลภายนอกตามความหมายที่ใ้กล่าวมาตอนต้นเพราะผู้มีส่วนได้เสียเหล่านี้มีสิทธิชำระหนี้ได้โดยตรงอยู่แล้ว แต่โดยปกติแล้ว คงไม่มีเจ้าหนี้และลูกหนี้คนใดมาทำข้อตกลงไม่ให้ผู้ค้าประกัน หรือลูกหนี้รวมคนอื่นเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้เป็นแน่ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีการทำข้อตกลงดังกล่าวขึ้นมา อาจจะตีความได้หรือไม่ว่าเป็นการปลดหนี้ให้แก่ผู้ค้าประกัน เขากับเป็นการสละสัญญาประกัน หรือเป็นการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้รวมคนอื่น ๆ ให้หลุดพ้นจากการเป็นลูกหนี้รวมไปตามมาตรา 293

ตัวอย่างเช่น ก. กู้เงิน ข. 1,000 บาท โดยมี ค. เป็นผู้ค้าประกัน ต่อมา ก. และ ข. ทำความตกลงห้ามมิให้ ค. ผู้ค้าประกันเข้าชำระหนี้แทน ก. ซึ่งเป็นลูกหนี้ กรณีดังกล่าวนี้จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการปลดหนี้ให้ ค. โดยสละหลักประกันให้ ค. พ้นสภาพจากการเป็นผู้ค้าประกันไป

อนึ่งถึงแม้จะมีการแสดงเจตนาไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าทำการชำระหนี้แทนของกู้กรณี และหากบุคคลภายนอกเสนอเข้าชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถกลับปฏิเสธได้ แต่ถ้าหากเจ้าหนี้ไม่ปฏิเสธ รับชำระหนี้ไว้ก็หมายความว่าเจ้าหนี้มีเจตนารับชำระหนี้นั้น (ศ.ดร.จี้ก เศรษฐบุตร แก้ไขเพิ่มเติมโดย ศ.จิตติ คิงศกทิมย) (1) และการแสดงเจตนาห้ามมิให้บุคคลภายนอกชำระหนี้นี้จะแสดงเจตนาต่อกันขณะหรือภายหลังก่อนก็ได้ ทั้งนี้ เพราะมาตรา 314 ไม่ได้บัญญัติว่าจะต้องแสดงเจตนาในเวลาใด (ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช) (2)

(ค) จำกัดโดยจิตใจลูกหนี้ไม่ได้ มาตรา 314 วรรค 2 บัญญัติว่า "บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียควยในการชำระหนี้จะเข้าชำระหนี้โดยจิตใจลูกหนี้ไม่ได้"

1 ศ.ดร.จี้ก เศรษฐบุตร แก้ไขเพิ่มเติม ศ.จิตติ คิงศกทิมย หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรม หน้ หน้า 522

2 ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 1326

จากบทบัญญัติมาตรา 314 วรรค 2 นี้มีข้อพิจารณา ดังนี้

1. ถ้าเป็นบุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียและเข้าชำระหนี้โดยไม่ขึ้นใจลูกหนี้ กรณีนี้ถือว่าเป็นการชำระหนี้ของบุคคลภายนอก ตามมาตรา 314 วรรคแรก ซึ่งเป็นการสมประโยชน์ตามความประสงค์ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ ฝ่ายลูกหนี้มีหนี้ชำระหนี้ให้และฝ่ายบุคคลภายนอก ผู้ชำระหนี้ให้ลูกหนี้อาจจะเข้ามาชำระหนี้ให้ลูกหนี้โดยเสน่หา หรือมีข้อตกลงกับลูกหนี้

2. ถ้าเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย และเข้าชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ กรณีนี้ถือว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสียชอบที่จะเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ ถึงแม้จะขึ้นใจลูกหนี้ก็ตาม เช่น ในกรณีผู้ค้ำประกันหรือลูกหนี้ร่วม ถ้าลูกหนี้ไม่ให้ชำระหนี้ ผู้ค้ำประกันหรือลูกหนี้ร่วมอาจถูก เจ้าหนี้ฟ้องร้องบังคับคดีได้ และจะเป็นการเสียหายต่อตัวเขาเอง ดังนั้น ลูกหนี้ต้องยอมให้เข้าชำระหนี้ได้ แม้จะขึ้นใจลูกหนี้ก็ตาม

คำว่า ผู้มีส่วนได้เสียหมายถึงผู้มีผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินซึ่งบุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์ดังกล่าวถ้ามีการชำระหนี้ หรือจะคงเสียประโยชน์ดังกล่าว ถ้าไม่มีการชำระหนี้ และเมื่อพิจารณาถึงการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 229 มาตรา 230 จะเห็นได้ว่า ผู้ที่จะชำระหนี้และรับช่วงสิทธิได้ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสีย

กรณีนี้ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียได้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้พอเทียบเคียงได้ดังนี้⁽¹⁾ ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. อยู่ 10,000 บาท ข. ไม่มีทรัพย์สินอื่นนอกจากที่ดินแปลงหนึ่งซึ่งเอาไปขายฝากกับ ค. ไว้ ซึ่ง ค. ได้กรรมสิทธิไปแล้วเพียงแต่ ข. มีสิทธิไถ่คืนได้ภายในเวลาที่กำหนด ครั้นใกล้เวลาที่กำหนด ข. ไม่มีที่หาว่าจะไปไถ่คืน ก. จึงเข้าชำระค่าสินไถ่ 100,000 บาท ให้แก่ ค. ที่ดินแปลงนั้นก็ตกกลับมาเป็นของ ข. (ก. ใช้สิทธิเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามมาตรา 314) กรณีนี้ถือว่า ก. มีส่วนได้เสียร่วมกับ ข. ในหนี้สินไถ่ซึ่ง

1 เทียบนัยฎีกาที่ 111/2511

เมื่อ ก. โค้ชชำระหนี้ค่าสินไถ่ให้กับ ค. แล้ว ก. ได้รับช่วงสิทธิจาก ค. ที่จะไล่เบี้ยจาก ข. โค้ช ซึ่งเท่ากับว่า ก. พักบังคับชำระหนี้จาก ข. โค้ช 100,000 บาท จากการรับช่วงสิทธิและอีก 10,000 บาท จากการที่ ข. เป็นลูกหนี้ ก.

หรือกรณี ก. เป็นเจ้าหนี้ ข. อยู่ 100,000 บาท ข. ไม่มีทรัพย์สินอื่นเลย นอกจากสิทธิเข้าซื้อที่ดินแปลงหนึ่งจาก ค. ซึ่งยังชำระราคาไม่หมดกรรมสิทธิในที่ดินยังเป็นของ ค. อยู่ (เข้าซื้อไม่เป็นสิทธิเฉพาะตัว) เหลือชำระอีก 2 งวด ๆ ละ 5,000 บาท ข. ก็จะได้กรรมสิทธิในที่ดินแปลงดังกล่าว ข. ผิดนัดงวดก่อนสุดท้าย ก. พยายามติดต่อให้ ข. ชำระราคางวดก่อนสุดท้ายนั้น ข. ปฏิเสธ ก. จึงเข้าชำระเงิน 10,000 บาท (2 งวด) แทน ข. ตามมาตรา 314 กรณีนี้ถือว่า ก. เป็นผู้มีส่วนได้เสียเข้าชำระหนี้แทน ข. ลูกหนี้ให้แก่ ก. เจ้าหนี้ ซึ่งเมื่อ ก. โค้ชชำระหนี้ให้แก่ ค. ไปแล้ว ก็เข้ารับช่วงสิทธิจาก ค. ที่จะเรียกบังคับชำระหนี้ 10,000 บาท บวกกับหนี้เดิมอีก 100,000 บาท จาก ข. โค้ช⁽¹⁾

สำหรับกรณีใดที่จะถือว่าเป็นการขึ้นใจลูกหนี้ นั้น เป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่จะต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า การชำระหนี้นั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้ จึงไม่ควรที่บุคคลอื่นจะเข้าไปเกี่ยวข้องขึ้นใจลูกหนี้ เพราะอาจจะทำให้ลูกหนี้ได้รับความเสียหายแก่เกียรติคุณ และชื่อเสียงหรืออย่างน้อยก็กระทบกระเทือนจิตใจของลูกหนี้ได้ อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้ไปโดยมิได้ถามลูกหนี้ก่อนนั้น จะถือว่าเป็นการขึ้นใจลูกหนี้ไม่ได้ นอกจากจะปรากฏชัดแจ้งในทางใดทางหนึ่งว่า ลูกหนี้ไม่ยินยอมให้ชำระหนี้แทน จึงจะถือว่าเป็นการขึ้นใจลูกหนี้

5. มีปัญหาถามว่า ถ้าบุคคลภายนอกผู้ไม่มีส่วนได้เสียได้เข้าชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ผลจะเป็นอย่างไร ซึ่งด้วยมาตรา 314 ก็ไม่ได้บัญญัติผลไว้อย่างไรก็ตามก็สามารถพอที่จะพิจารณาผลทางด้านเจ้าหนี้ บุคคลภายนอก และลูกหนี้ได้ดังนี้

1 จรัส ภักดีธนากุล คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะหนี้ คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 64

(ก) พิจารณาคำเจ้าหนี้

1. เจ้าหนี้สามารถอ้างได้ว่าเป็นการชำระหนี้โดยมิชอบ เนื่องจากฝ่าฝืนมาตรา 314 วรรค 2 และไม่ชอบรับชำระหนี้ได้ การปฏิเสธการรับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ไม่ทำให้เจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดตามมาตรา 207 หักความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ตามมาตรา 330 ก็ยังไม่ปลดเปลื้องไปจากลูกหนี้ และไม่ถือว่าเป็นการบอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ตามมาตรา 331

2. ถ้าหากเจ้าหนี้อยอมรับชำระหนี้ จากบุคคลภายนอกไว้ หนี้นั้นก็จะต้องระงับไป แม้ผู้ชำระจะไม่มีส่วนได้เสียและชื่นใจลูกหนี้ก็ตาม เจ้าหนี้จะมาเรียกร้องเอาจากลูกหนี้อีกเป็นซ้ำสอง โดยอ้างเหตุว่า ชักคอบทบัญญัติมาตรา 314 วรรค 2 ไม่ได้

(ข) พิจารณาคำบุคคลภายนอก

บุคคลภายนอกผู้ชำระหนี้ไปนั้น เนื่องจากไม่มีส่วนได้เสียจึงยอมไม่ได้รับช่วงสิทธิตามมาตรา 226, มาตรา 229 แต่อาจจะถือเป็นเรื่องจัดการงานนอกสั่งได้ และเนื่องจากปรากฏว่าที่กระทำการชำระหนี้แทนลูกหนี้นั้นเป็นการชื่นใจลูกหนี้ ถือว่า ชักคอบทความประสงค์ของลูกหนี้ บุคคลภายนอกผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ดังกล่าวนี้จะต้องรับผิดชอบลูกหนี้ ตามมาตรา 396 และจะมาใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ ตามมาตรา 401 ไม่ได้ เนื่องจากไม่ตองควยความประสงค์ของลูกหนี้นั่นเอง

(ค) พิจารณาคำลูกหนี้

ในทางคำานลูกหนี้ นั้น เมื่อบุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทน ลูกหนี้จะยังถือว่าหนี้ที่ตนชำระยังมีได้ระงับเนื่องจากเป็นการชื่นใจตน เห็นจะไม่ได้ ถ้าหากเอาไปชำระให้แก่เจ้าหนี้อีก กรณีนี้จะเข้ามาตรา 407 เรียกกินไม่ได้ นอกจากนี้บุคคลภายนอกที่ชำระหนี้แทนลูกหนี้ไปโดยฝ่าฝืนมาตรา 314 วรรค 2 ก็ไม่มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ได้

มาตรา 315 อันการชำระหนี้ต้องทำให้แก่ตัวเจ้าหนี้ตามกฎหมาย
ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้การชำระหนี้ทำให้แก่บุคคลผู้ไม่มีอำนาจรับ
ชำระหนี้ ถ้าเจ้าหนี้ให้สัตยาบันกับว่าสมบูรณ์

1. มาตรา 314 ใ้บัญญัติว่า ใครเป็นผู้ชำระหนี้ได้ ดังที่ใ้กล่าวมาแล้ว
สำหรับปัญหาที่ว่าใครจะเป็นผู้รับชำระหนี้ใ้คนใ้ ป.พ.พ. ใ้บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 315 ถึง 319

มีข้อสังเกตว่า การชำระหนี้ของลูกหนี้คือผู้ชำระหนี้ใ้มีความสำคัญมาก กล่าว
คือ ถ้าการชำระหนี้ใ้กระทำใ้คนใ้ไม่มีอำนาจรับชำระหนี้ ก็อาจจะทำให้ลูกหนี้ถูกบังคับให้ชำระหนี้
อีกครั้งหนึ่งใ้ ดังใ้สภาพใ้ที่ว่าใครชำระหนี้ใ้ไม่ใ้ต้องชำระหนี้ใ้ซ้ำสอง (qui pay mal pay deux
fois)

2. กรณีผู้ชำระหนี้จะคงใ้ปฏิบัติการชำระหนี้ใ้คือผู้ใ้จึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย
นั้น เมื่อพิจารณาจากหลักใ้เบื้องต้นใ้ในมาตรา 315 แล้ว จะเห็นใ้ได้ว่า ผู้รับชำระหนี้ตามมาตรา
315 เียงออกใ้ใ้ดังนี้

- (ก) เจ้าหนี้
- (ข) ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้
- (ค) บุคคลซึ่งไม่มีอำนาจใ้รับชำระหนี้แล้วเจ้าหนี้ใ้ให้สัตยาบัน

3. การชำระหนี้ใ้แก่ตัวเจ้าหนี้ใ้ นั้น ถือว่าเป็นการชำระหนี้ใ้ที่สมบูรณ์ เพราะว่ามี
มีสิทธิรับชำระหนี้ใ้โดยตรงก็คือ ตัวเจ้าหนี้ใ้ใ้เอง อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าเจ้าหนี้ผู้รับชำระหนี้
ใ้ใ้ต้องมีความสามารถตามกฎหมาย มิฉะนั้น การชำระหนี้ใ้ตกเป็นโมฆะและอาจถูกบอกใ้กลางเสีย
ใ้ได้ เพราะว่าการชำระหนี้ใ้เป็นนิติกรรมใ้ใ้หนึ่ง

อนึ่ง ถ้าใ้ใ้ใ้ใ้มีการโอนสิทธิใ้เรียกร่องหรือรับช่วงสิทธิ จะต้องชำระหนี้ใ้ใ้
เจ้าหนี้คนใ้ใหม่

4. การชำระหนี้แก่ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ซึ่งอาจจะเกิดขึ้น 2 ประการคือ

ก. เกิดจากสัญญามอบหมายให้เป็นตัวแทน กล่าวคือ เจ้าหนี้ได้ทำสัญญามอบหมายตั้งให้เป็นตัวแทนในการรับชำระหนี้แทนคนตามมาตรา 797 โดยในสัญญามอบหมายได้ระบุอำนาจที่จะรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ ถ้าไม่ใคร่ระบุอำนาจไว้เป็นพิเศษ ก็ต้องบังคับตามมาตรา 800 ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 888/2473 วินิจฉัยว่า การชำระหนี้ในคดีให้แทนนายของเจ้าหนี้โดยเจ้าหนี้มิได้มอบหมายให้แทนายรับชำระหนี้ ไม่เป็นการชำระหนี้โดยชอบ

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเป็นตัวแทนได้รับมอบอำนาจทั่วไปตามมาตรา 801 แล้ว ไม่มีข้อห้ามมิให้รับชำระหนี้แทนตัวการ

อนึ่ง การที่เจ้าหนี้เชิดผู้ใดเป็นตัวแทนตามมาตรา 821, 822 ในการชำระหนี้แทนตน ถึงแม้ว่าจะไม่มีสัญญามอบหมายกันไว้หรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งโดยแสดงออกชัดแจ้งหรือโดยปริยายตามมาตรา 797 วรรค 2 ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ได้

ข. เกิดจากบทบัญญัติกฎหมาย ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ตามกฎหมายนั้น ต้องพิจารณาว่ามีบทกฎหมายใดที่ระบุอำนาจดังกล่าวไว้หรือไม่ เช่น

- ผู้แทนโดยชอบธรรมยอมมีอำนาจรับชำระหนี้ในกรณีเจ้าหนี้เป็นผู้ยอนความสามารถ
- ผู้จัดการมรดกมีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้ามรดก (มาตรา 1719, 1736 วรรค 2)
- เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (ป.ว.พ.มาตรา 278)
- เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนของเจ้าหนี้ผู้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ในกฎหมายล้มละลาย

5. การชำระหนี้แก่บุคคลซึ่งไม่มีอำนาจได้รับชำระหนี้แล้วเจ้าหนี้ให้สัถยบัน หมายถึงการชำระหนี้แก่ผู้ที่ไม่มีอำนาจรับชำระหนี้เลย แต่เจ้าหนี้ให้สัถยบันใน การชำระหนี้ก็บ ัวว่าการชำระหนี้นั้นสมบูรณ์ เพราะถือว่าทำให้ผู้รับชำระหนี้โดยไม่มีอำนาจนั้นกลายเป็นตัวแทนของ เจ้าหนี้ไป แต่เป็นตัวแทนภายหลังการรับชำระหนี้ซึ่งแตกต่างกับตัวแทนซึ่งได้รับมอบหมายซึ่งมี อำนาจรับชำระหนี้ก่อน

สำหรับการให้สัถยบันของเจ้านั้นนั้นไม่มีแบบอะไร ขอเพียงแต่เป็นการยินยอมรับรองของเจ้าหนี้ก็เป็นอันใช้ได้ ไม่ว่าจะทำด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ เช่น เจ้าหนี้ โทรศัพท์ไปบอกลูกหนี้ว่าได้รับชำระหนี้แล้วหรือเจ้าหนี้ ออกใบเสร็จรับชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้

ถ้าเจ้าหนี้ไม่ให้สัถยบัน ลูกหนี้ก็ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เป็นซ้ำสอง แต่ ลูกหนี้เรียกเงินคืนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิรับชำระหนี้ฐานลามิควรโค หรือลูกหนี้ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า เจ้าหนี้ได้ลาบงอก ซึ่งมีผลให้การชำระหนี้มีผลสมบูรณ์เพียงพอที่เจ้าหนี้ได้ลาบงอกตามมาตรา 317 และลูกหนี้รับผิดชอบในส่วนที่การชำระหนี้ไม่สมบูรณ์

มาตรา 316 ถ้าการชำระหนี้ใดทำให้แก่ผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้ ท่านว่าการชำระหนี้จะสมบูรณ์ก็แต่เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ได้กระทำการโดยสุจริต

1. ตามที่กล่าวมาในมาตรา 315 ว่าการชำระหนี้ต้องทำต่อตัวเจ้าหนี้หรือผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ได้ แต่ในวงกิจการค้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องติดต่อกัน ทุกวันนี้ถ้าจะถือหลักดังกล่าวเคร่งครัด ก็อาจจะเกิดความเสียหายแก่ผู้สุจริตได้ เพราะบางทีมีบุคคลเป็นผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิว่าเป็นเจ้าหนี้ ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการชำระหนี้ไปสุจริต นึกว่าเขามีอำนาจรับชำระหนี้ได้ แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น ซึ่งถ้าจะบังคับให้ลูกหนี้ต้องชำระอีก ก็ไม่เป็นธรรมแก่ลูกหนี้ ดังนั้น มาตรา 316 จึงบัญญัติว่า การชำระหนี้โดยสุจริตต่อผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิเป็นการชำระหนี้โดยสมบูรณ์ แม้ความจริงจะปรากฏว่า ผู้รับชำระหนี้ไม่ใช่ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้ไว้ก็ตาม

2. ผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิตามมาตรา 316 นี้หมายถึงผู้ที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ หรือผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ตามมาตรา 315 แต่เป็นผู้ที่ปรากฏพร้อมด้วยฐานะหลัก ฐานอันเป็นที่ตั้งแห่งสิทธิในหนี้เสมือนหนึ่งว่าเป็นเจ้าหนี้ เช่นลูกหนี้ของกองมรดก ได้ชำระหนี้ให้แก่ทายาทหรือผู้จัดการมรดก โดยคิดว่า เขามีอำนาจรับชำระหนี้ได้ แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น

3. การชำระหนี้ต่อผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิจะต้องกระทำโดยสุจริต ถึงจะทำการชำระหนี้สมบูรณ์ กล่าวคือ ผู้ชำระหนี้มีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่าผู้ใดคนชำระหนี้ไปนั้นเป็นผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้แล้วก็พอถือได้ว่าชำระหนี้โดยสุจริต

ตัวอย่าง ลูกหนี้ได้ชดเชยค่าเสียหายให้แก่เจ้าของรายชานาฬิกาโดยสุจริต เนื่องจากได้กระทำด้วยประมาทเลินเล่อให้นาฬิกาในรายเสียหาย 1 เรือน ก็ถือว่าเป็นการชำระหนี้อันสมบูรณ์ แม้จะปรากฏว่านาฬิกาที่เสียหายเรือนนั้น คนอื่นจะนำมาฝากไว้ที่ร้านก็ตาม

มาตรา 317 นอกจากกรณีทีกล่าวไว้ในมาตรา ก่อน การชำระหนี้แก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะได้รับนั้น ทานวายอมสมบูรณ์เพียงเท่าที่ตัวเจ้าหนี้ได้लगออก
 ชนแต่การนั้น

การชำระหนี้แก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิรับชำระหนี้ ตามมาตรา 317 นี้ เป็นการชำระหนี้ นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในมาตรา 315, 316 และ 318 กล่าวคือ การชำระหนี้ตามมาตรา 315, 316 และ 318 เป็นการชำระหนี้แก่บุคคลผู้มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ซึ่งเมื่อชำระหนี้แล้ว ก็ถือว่าการชำระหนี้สมบูรณ์ทำให้หนี้ระงับไป โดยลูกหนี้ไม่ต้องพิสูจน์ว่า เจ้าหนี้ได้लगออกจากการชำระหนี้หรือไม่

สำหรับการชำระหนี้แก่ผู้ไม่มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ตามมาตรา 317 นั้น มิได้หมายความว่า จะไร้ผลตามกฎหมายเสียทีเดียว กล่าวคือ ถ้าเจ้าหนี้ได้लगออกแต่การนั้น เช่น คนที่ไม่มีสิทธิรับชำระหนี้ได้นำประโยชน์แห่งการชำระหนี้นั้นมาให้แก่เจ้าหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ได้รับประโยชน์ไว้เท่าใด ก็ถือว่าการชำระหนี้นั้นก็ผลสมบูรณ์ได้เพียงนั้น โดยที่ลูกหนี้ต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าเจ้าหนี้ได้लगออกแต่การนั้น ซึ่งก็เป็นการยากเนื่องจากปกติธรรมดา การชำระหนี้แก่ผู้ไม่มีสิทธินั้นน้อยคนเต็มที่จะนำประโยชน์มาให้แก่เจ้าหนี้ ส่วนมากมักจะเอาไว้ใช้เอง

ตัวอย่าง ก. เป็นลูกหนี้ ข. 1,000 บาท ก.ชำระเงิน 1,000 บาท ให้ ค. ผู้ไม่มีสิทธิรับชำระหนี้ ค. ส่งมอบให้ ข. เพียง 800 บาท การชำระหนี้ถือว่าสมบูรณ์เพียง 800 บาทเท่าที่ ข. เจ้าหนี้ได้लगออกโดย ก. ลูกหนี้เป็นฝ่ายพิสูจน์

โปรดสังเกตว่า การชำระหนี้ให้บุคคลไม่มีอำนาจรับชำระหนี้และเจ้าหนี้ไม่ได้ให้สัตยาบัน ตามมาตรา 315 การชำระหนี้แก่ผู้ครองตามกฎแห่งสิทธิ แต่กระทำโดยไม่สุจริต ตามมาตรา 316 หรือ การชำระหนี้แก่ผู้ถือใบเสร็จ ตามมาตรา 318 แต่เป็นใบเสร็จปลอม บุคคลที่กล่าวมานี้ไม่สามารถอ้างมาตรา 315, 316 และ 318 ได้ก็ตาม แต่ก็ยังมีมาตรา 317 ยกชั้นอ้างได้โดยพิสูจน์ว่า เจ้าหนี้ได้लगออกแต่การนั้น

มาตรา 318 บุคคลผู้ถือใบเสร็จเป็นสิ่งสำคัญ ท่านนับว่าเป็นผู้มีสิทธิ จะได้รับชำระหนี้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ไซ้ ถ้าบุคคลผู้ชำระหนี้รูวาสติธิ เช่นนั้นห้ามมิได้ ถ้าไม่รู้อาถึงสิทธินั้นเพราะความประมาทเลินเล่อของตน

1. การที่กฎหมายอนุญาตให้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ถือใบเสร็จ ตามมาตรา 318 นี้ได้ ก็เนื่องจากทางปฏิบัติในวงกิจการค้า ซึ่งปฏิบัติเป็นประจำมานาน โดยออกใบเสร็จมอบให้คน ถือไปเก็บเงิน เมื่อลูกค้าเห็นใบเสร็จเป็นสิ่งสำคัญชำระหนี้ไป ซึ่งเป็นการสะดวกและรวดเร็วไม่ ต้องมากังวลสอบถามว่า ผู้ถือใบเสร็จมีสิทธิรับชำระหนี้หรือไม่

2. ผู้ถือใบเสร็จ หมายถึงบุคคลที่เจ้าหนี้ใช้ให้ถือใบเสร็จของเจ้าหนี้ไปเพื่อรับ ชำระหนี้จากลูกหนี้ แต่มิใช่ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ ตามมาตรา 315 เพราะถ้าเป็นผู้มี อำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้แล้ว แม้จะไม่มีใบเสร็จถือมาก็ยังทำการชำระหนี้ได้โดยชอบ แต่ผู้ถือ ใบเสร็จตามมาตรา 318 โดยมากมิใช่ผู้มีอำนาจเลย แต่อาศัยการที่ถือใบเสร็จมาเป็นสำคัญ เท่านั้น

อนึ่ง คำว่าใบเสร็จนี้ หมายความว่าเอกสารอันเป็นหลักฐานแสดงว่าเจ้าหนี้ได้ รับชำระหนี้แล้วไม่จำกัดเฉพาะใบเสร็จรับเงินแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะเป็นใบเสร็จรับการชำระ หนี้ชนิดใด ๆ ก็ได้ นอกจากนี้ใบใบเสร็จจะต้องลงลายมือชื่อเจ้าหนี้ หรือผู้มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ เป็นสำคัญด้วย

3. กรณีใบเสร็จปลอม ถ้าใบเสร็จที่ผู้ถือมานั้นเป็นใบเสร็จปลอม ลูกหนี้ผู้ชำระหนี้ ไปโดยไม่ทราบจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 318 หรือไม่ คำว่าใบเสร็จตามมาตรา 318 นี้ หมายถึงใบเสร็จที่ถูกต้องแท้จริงเท่านั้น ไม่หมายความว่าใบเสร็จปลอมด้วย ฉะนั้น ถ้าเป็นใบเสร็จ ที่แท้จริง แม้จะถูกขโมยมาถูกลูกหนี้ชำระหนี้ไปโดยสุจริตและไม่ประมาทเลินเล่อแล้ว ก็ถือว่า การ ชำระหนี้นั้นสมบูรณ์ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเป็นใบเสร็จปลอม แม้ลูกหนี้จะชำระหนี้ด้วยความสุจริต

และไม่ประมาท ก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 318 นี้ เพราะถือว่าไม่ใช่ใบเสร็จ

4. การชำระหนี้แก่ผู้ถือใบเสร็จจะต้องประกอบด้วยความสุจริตและไม่ประมาท ซึ่งมาตรา 318 ตั้งเงื่อนไขบังคับไว้ว่าไม่ให้บังคับ ถ้าผู้ชำระรู้ว่าสิทธิเช่นนั้นหาไม่มีหรือไม่รู้เท่าถึงสิทธินั้น เพราะความประมาทเลินเล่อของตน เช่น ลูกหนี้รู้ว่าผู้ถือใบเสร็จได้ออกจากบริษัทไปแล้ว หรือรู้ว่าผู้ถือใบเสร็จไปขโมยใบเสร็จ เขามาเก็บเงินแล้วก็ยังยื่นชำระหนี้ไป ก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 318 หรือหากบริษัทใดมีหนังสือเวียนหรือลงประกาศแจ้งความให้ทราบทั่วกันว่า ผู้ถือใบเสร็จที่เคยมารับชำระหนี้นั้นได้ถูกไล่ออกจากบริษัทแล้ว หากลูกหนี้กระทำการชำระหนี้โดยประมาทไม่อ่านหนังสือเวียน หรือใบแจ้งความของบริษัทจะอ้างมาตรา 318 เป็นข้อแก้ตัวไม่ได้

มีข้อสังเกตว่า การชำระหนี้แก่ผู้ถือใบเสร็จตามมาตรา 318 นี้ เป็นการบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ ซึ่งฝ่ายลูกหนี้จะไม่เอาประโยชน์นั้นก็ได้ ฉะนั้น ถ้าลูกหนี้จะไม่ยอมชำระหนี้แก่ผู้ถือใบเสร็จ และขอชำระหนี้แก่ตัวเจ้าหนี้เองก็ได้ ผู้ถือใบเสร็จไม่มีอำนาจที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้

มาตรา 319 ถ้าศาลสั่งให้ลูกหนี้คนที่สามงดเว้นการชำระหนี้แล้ว
 ยั้งยื่นชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนเองไซร้ ทานว่าเจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้ยึดทรัพย์
 จะเรียกให้ลูกหนี้คนที่สามนั้นทำการชำระหนี้อีกให้คุ้มกับความเสียหายอันตนได้
 รับก็ได้

อนึ่งข้อความซึ่งกล่าวมาในวรรคข้างต้นนี้หาเป็นข้อขัดขวางในการที่
 ลูกหนี้คนที่สามจะใช้สิทธิไต่เบียดเอาแก่เจ้าหนี้ของตนเองนั้นไม่

1. ตามมาตรา 319 นี้ มีบุคคลเกี่ยวข้อง 3 ฝ่ายคือ เจ้าหนี้ผู้ร้องขอให้ยึดทรัพย์
 (เจ้าหนี้ของเจ้าหนี้) ทอไปไต่แก่ เจ้าหนี้ (เจ้าหนี้ของลูกหนี้คนที่สาม) และลูกหนี้คนที่สาม ซึ่ง
 ว่ากันตามแล้ว เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก็ย่อมถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยชอบและทำให้หนี้
 นั้นระงับไป แต่ฉพาะปรากฏว่าก่อนที่ลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนเองนั้น ลูกหนี้ได้รับคำสั่ง
 อายัดของศาล ซึ่งศาลได้ออกให้ตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (เจ้าหนี้ของเจ้าหนี้) ได้ยื่นคำขอ
 ต่อศาล ทั้งนี้ ลูกหนี้อย่อมไม่มีสิทธิที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนได้ ถ้าหากลูกหนี้ยังยื่นชำระให้
 แก่เจ้าหนี้ของตน กฎหมายมาตรา 319 บัญญัติว่า ลูกหนี้อาจถูกเรียกให้ทำการชำระหนี้อีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่าง ก. เป็นลูกหนี้ ข. 1,000 บาท และ ช. เป็นลูกหนี้ ค. 2,000 บาท
 ค. ฟ้อง ช. ให้ชำระหนี้และชนะคดี ข. ไม่ชำระ ค. จึงยึดทรัพย์สินของ ช. มาชำระหนี้ แต่
 ทรัพย์สินของ ช. ไม่พอชำระให้แก่ ค. ทั้งนี้ ค. จึงขอให้ศาลมีคำสั่งห้าม ก. ซึ่งเรียกว่าลูกหนี้
 คนที่สาม มิให้ชำระหนี้ 1,000 บาท แก่ ช. เพื่อ ค. จะได้นำเงินมาชำระหนี้ให้แก่ช. ได้
 เมื่อศาลได้มีคำสั่งเช่นนี้แล้ว หาก ก. ยั้งยื่นนำเงิน 1,000 บาท ชำระหนี้แก่ ช. เจ้าหนี้ของ
 คน มาตรา 319 วรรค 1 จึงให้สิทธิแก่ ค. ที่จะเรียกให้ ก. ชำระเงินอีกให้คุ้มกับความเสียหายได้

2. มีข้อสังเกตว่า มาตรา 319 บัญญัติว่า เจ้าหนี้ผู้ใดจะเรียกให้ลูกหนี้คนที่สามทำการชำระหนี้ได้อีกเพียงเท่าที่คุ้มกับความเสียหายอันตนได้รับเท่านั้น แต่ปรากฏว่าเจ้าหนี้ผู้ใดที่ทรัพย์ไม่ได้รับความเสียหาย ก็จะไปเรียกให้ลูกหนี้คนที่สามให้ชำระหนี้ได้อีกไม่ได้ เช่น เจ้าหนี้ของลูกหนี้คนที่สามยังมีทรัพย์สินอย่างอื่นอีกมากมายที่เจ้าหนี้ผู้ใดสามารถที่จะเอาไปชำระหนี้ได้เต็มจำนวน กรณีนี้จะถือว่าเจ้าหนี้ผู้ใดที่ทรัพย์เสียหายไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าลูกหนี้คนที่สามต้องชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ผู้ใดอีก ตามมาตรา 319 วรรค 1 ก็ตาม แต่ในวรรค 2 ก็ยังบัญญัติว่าไม่ขัดขวางต่อการที่ลูกหนี้คนที่สามจะใช้สิทธิไล่เบี้ยคืนแก่เจ้าหนี้ของตนเองไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ลูกหนี้คนที่สามต้องเสียหาย เพราะการชำระหนี้รายเดียวถึงสองครั้งนั่นเอง

อนึ่ง ตามมาตรา 319 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างไปเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้ฟ้องใช้สิทธิเรียกร้องต่อคนที่สาม ตามมาตรา 233 ไม่ แต่เป็นวิธีการยึดสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของลูกหนี้เพื่อบังคับชำระหนี้โดยศาลมีคำสั่งห้ามมิให้ลูกหนี้คนที่สามชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนก็เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ผู้ใดที่ทรัพย์ที่จะเอามาชำระหนี้ ถ้าหากเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้แล้ว เป็นกรณีรวบรวมทรัพย์สินมาไว้ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ในเมื่อลูกหนี้ซัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตน ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ใช่เป็นการบังคับชำระหนี้เลย

มาตรา 320 อันจะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน ถ้าให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้ ทานว่าหาอาจจะบังคับได้ไม

1. ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า หลักการชำระหนี้ตามหลักทั่วไปมีอยู่ว่าลูกหนี้ต้องขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยจริงจัง และโดยถูกต้องครบถ้วนตามมูลแห่งหนี้ กล่าวคือ เป็นหนี้กันอย่างไรก็ต้องชำระหนี้กันอย่างนั้นโดยตรง จะบายเบี่ยงชำระหนี้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 208 วรรคแรก ที่ว่า "การชำระหนี้ให้สำเร็จเป็นผลอย่างไร ลูกหนี้จะต้องขอปฏิบัติการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้เป็นอย่างนั้นโดยตรง" นอกจากนี้มาตรา 215 ยังได้บัญญัติเสริมอีกว่า "ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ตรงตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแก่การนั้นก็ได้" ฉะนั้น ในการชำระหนี้ของลูกหนี้นั้น ลูกหนี้จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้เพียงบางส่วนหรือให้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่จะต้องชำระหนี้ไม่ได้

อย่างไรก็ตามการชำระหนี้ดังกล่าวข้างต้นนี้ ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการเอาวัตถุอย่างอื่นเป็นการชำระหนี้แทนวัตถุแห่งหนี้เดิม ซึ่งในกรณีนี้ก็ถือเป็นการชำระหนี้โดยชอบธรรมเช่นกัน ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

2. หลักมาตรา 320 เป็นผลมาจากหลักมาตรา 208 วรรคแรก ซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่ว่า เป็นหนี้กันอย่างไร ก็ต้องชำระหนี้กันอย่างนั้น ฉะนั้น ถ้าลูกหนี้ขอชำระหนี้ผิดไปจากที่เป็นหนี้หรือชำระหนี้ไม่ครบถ้วนตามที่ เป็นหนี้ ลูกหนี้จะอ้างเอาประโยชน์ตาม มาตรา 207, 330, 331 ไม่ได้ และโดยนัยยะแห่งมาตรา 320 นี้พอแยกพิจารณาออกได้ 2 ประการคือ

(ก) ขอชำระหนี้บางส่วน ถ้าเป็นการชำระหนี้ซึ่งโดยสภาพอาจแบ่งชำระได้ เช่น หนี้เงิน ก็ต้องพิจารณาคูมูลแห่งหนี้ว่ามีข้อตกลง หรือความผูกพันอย่างไร ถ้าพิเศษระถึงสภาพแห่งหนี้แล้ว ไม่อาจจะแบ่งชำระได้ การขอชำระหนี้บางส่วนก็ไม่สามารถจะกระทำได้ ตัวอย่างเช่น

ก. ภูเงิน ข. ไป 1,000 บาท โดยไม่มีข้อตกลงให้ ก. ผ่อนใช้เป็นงวด ๆ ดังนี้ ก. จะต้องชำระเงิน 1,000 บาท แก่ ข. ก. จะขอผ่อนเป็นงวด ๆ ไม่ได้

อย่างไรก็ตามมาตรา 320 นี้เป็นหลักทั่วไปซึ่งถ้าหากมีกฎหมายพิเศษบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า ลูกหนี้จะขอชำระหนี้แต่เพียงบางส่วนได้แล้ว ลูกหนี้ก็ขอที่จะชำระหนี้ตามกฎหมายนั้นได้ เช่นตามมาตรา 713 ที่บัญญัติว่า "ถ้ามีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาจ้างงอ หานว่าผู้จ้างงอจะชำระหนี้จ้างงอเป็นงวดก็ได้"

นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ลูกหนี้เสนอชำระหนี้แต่บางส่วนได้ ซึ่งเจ้าหนี้จำต้องรับชำระหนี้ไว้ เช่น กรณีลูกหนี้ตายและมีทายาทหลายคน การชำระหนี้ของลูกหนี้ในกรณีนี้แบ่งเป็นส่วนได้ตามมาตรา 1738 วรรค 2 หรือการหักกลบสหนี้ ตามมาตรา 341 ส่วนที่เกิดหลังจากหักกลบสหนี้กันแล้ว เป็นหนี้บางส่วนซึ่งจะต้องชำระกันต่อไป

(ข) ขอชำระหนี้เป็นอย่างอื่น หมายถึงการขอชำระหนี้โดยวัตถุแห่งหนี้ ผิดสภาพหรือผิดคุณสมบัติจากวัตถุแห่งหนี้เดิม เช่น ทำสัญญาจะขายรถเก๋งที่ใช่แล้ว 5 ปี แต่กลับเอารถกระบะใหม่เอี่ยมมาขอชำระหนี้ ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าเป็นการขอชำระหนี้ผิดไปจากที่จะต้องชำระ ลูกหนี้จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้ไม่ได้ ถึงแม้ว่าคุณค่าราคาของรถกระบะจะดีกว่ารถเก๋งที่ใช่แล้ว 5 ปี หรือมีคุณสมบัติที่ดีกว่าหรือใช้ประโยชน์ได้มากกว่าก็ตาม ถ้าเจ้าหนี้ไม่ยินยอมรับชำระหนี้ไว้ก็จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้ไม่ได้

2. มาตรา 321 วรรค 2 นี้ เป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้กระทำการเพื่อเอาใจเจ้าหนี้ ซึ่งมักจะปรากฏอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจจะเพราะว่ากลัวเจ้าหนี้เร่งรัดจะให้ชำระหนี้ หรือเพื่อจะเอาใจเจ้าหนี้ในการที่จะได้รับความสะดวกในการยืมคราวต่อไป ดังจะเห็นได้ว่า ลูกหนี้มักจะรับแก่เจ้าหนี้ว่าจะหาสิ่งของตามที่เจ้าหนี้ต้องการมาให้ เช่น หาด้วยขามสังคโลกโบราณ หรือพระพุทธรูปโบราณมาให้ หรือลูกหนี้ตกลงจะมหาสาบ้านให้ ดังนี้ จึงมีปัญหาว่าการกระทำดังกล่าวของลูกหนี้เป็นการกระทำขึ้นเพื่อแผนการชำระหนี้เดิมหรือไม่ ซึ่งมาตรา 321 วรรค 2 กล่าวว่าเมื่อกรณีเป็นที่สงสัยจึงต้องสันนิษฐานว่ามีใช่เป็นการที่ลูกหนี้รับภาระเพื่อการชำระหนี้ แต่หากปรากฏว่าการกระทำของลูกหนี้นั้นเป็นการกระทำขึ้นเพื่อแผนการชำระหนี้ก็ต้องถือว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นใหม่เพื่อแผนการชำระหนี้เดิม

ตัวอย่างเช่น ก. เป็นลูกหนี้ ข. อยู่ 2,000 บาท เพื่อเอาใจ ข. ก.ตกลงกับ ข. ว่า ก.จะมหาสาบ้านให้ โดยไม่มีข้อตกลงกันว่า การที่ ก. จะมหาสาบ้านให้ ข. นั้น เป็นการทำให้เพื่อช่วย ข. หรือเป็นการชำระหนี้ด้วยแรงงานแทนเงิน เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยเช่นนี้ จึงต้องสันนิษฐานว่ามีใช่เป็นการที่ ก. รับภาระเพื่อการชำระหนี้ หรือลูกหนี้รับแก่เจ้าหนี้ว่าจะหาด้วยสังคโลกโบราณมาให้ แต่มีกรณีเป็นที่สงสัยว่า ด้วยสังคโลกโบราณที่หามาให้ นั้น ลูกหนี้ต้องการให้เป็นเพียงของกำนัลหรือต้องการตีขี้หนี่ และเมื่อเป็นกรณีสงสัยเช่นนี้ กฎหมายจึงสันนิษฐานว่า ลูกหนี้มิได้ก่อหนี้ขึ้นใหม่เพื่อแผนการชำระหนี้เดิม

แต่ถ้าโดยพฤติการณ์เป็นที่ยอมรับได้ว่า ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่แก่เจ้าหนี้ นั้น มีใช่แต่เพียงเอาใจเจ้าหนี้เท่านั้น หากแต่ทำขึ้นเพื่อชำระหนี้แทน เช่นนี้ ก็ต้องถือว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นใหม่ เพื่อแผนการชำระหนี้เดิม ดังตัวอย่างข้างต้น ถ้ามีข้อตกลงแน่ชัดว่า การที่ลูกหนี้มหาสาบ้านให้เจ้าหนี้ก็ดี หรือลูกหนี้หาด้วยสังคโลกโบราณมาให้แก่เจ้าหนี้ก็ดี เป็นการทำขึ้นเพื่อชำระหนี้แทนหนี้เดิม ดังนี้ถือว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นใหม่เพื่อแผนการชำระหนี้เดิม

3. มาตรา 231 วรรค 3 เป็นการชำระหนี้ด้วยตัวเงิน คำสัญญาใช้เงิน เช็ค หรือ ประหวอนสินค้าซึ่งเป็นตราสารเปลี่ยนมือ ไม่ว่าจะชำระหนี้ด้วยการออก โฉนหรือสลักหลังซึ่งการชำระหนี้ด้วยตราสารดังกล่าว จะถือว่าเป็นการชำระหนี้ที่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ทันทีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะว่าถ้าเจ้าหนี้ไปขึ้นเงินแล้ว ไม่ได้รับเงินตามตราสาร ก็จะทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ฉะนั้น หนี้จึงยังไม่ระงับด้วย

เหตุนี้ ตามมาตรา 231 วรรค 3 จึงคงบัญญัติว่า หนี้จะระงับก็ต่อเมื่อได้มีการใช้เงินตามตราสารนั้น เสร็จสิ้นแล้ว เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าตราสารดังกล่าวไม่ใช่ธนบัตรที่สามารถใช้ชำระหนี้ให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้ทันทีนั่นเอง

มาตรา 322 ถ้าเอาทรัพย์สิน สิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอกที่
 ฤทธิอย่างอื่นที่ แทนการชำระหนี้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบเพื่อชำระ
 บกพร่องและเพื่อการรอนสิทธิท่านเองเกี่ยวกับผู้ชาย

การที่เจ้านี้ยอมรับเอาทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้อง หรือสิทธิอย่างอื่นแทนการชำระหนี้
 ตามมาตรา 321 วรรคแรก ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น มีปัญหาว่าทรัพย์สินที่ลูกหนี้เอามาตีชื้อนี้ มีการ
 ชำระบกพร่องและมีการรอนสิทธิ สิทธิของเจ้านี้ย่อมอย่างไร ซึ่งตามบัญญัติในมาตรา 322 นี้ได้
 บัญญัติให้ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบเพื่อชำระบกพร่องและเพื่อการรอนสิทธิท่านเองเกี่ยวกับผู้ชายในทรัพย์สินหรือ
 สิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้ให้แทนการชำระหนี้ ทั้งนี้ ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องรวมทั้ง
 สิทธิอื่น ๆ ซึ่งลูกหนี้เอามาตีชื้อนี้แก่เจ้านั้นมีลักษณะแตกต่างกับเงินตรา

มีข้อสังเกตว่า เฉพาะตัวลูกหนี้เท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบเพื่อชำระบกพร่องหรือเพื่อการ
 รอนสิทธิ ฉะนั้น ถ้ามีบุคคลภายนอกเอาทรัพย์สินหรือสิทธิมาตีชื้อนี้แทนลูกหนี้ เจ้านี้ย่อมฟ้องร้องบุคคล
 ภายนอกเพื่อให้รับผิดชอบตามมาตรา 322 ไม่ได้ นอกจากฟ้องตัวลูกหนี้เท่านั้น เพราะการตีชื้อนี้ของ
 บุคคลภายนอกแทนลูกหนี้ นั้นได้ระงับไปแล้วตามมาตรา 231 วรรคแรก

มาตรา 323 ถ้าวัตถุแห่งหนึ่งเป็นอันโทสมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ทานว่า บุคคลผู้ชำระหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาที่จะพึงส่งมอบ ลูกหนี้จำต้องรักษาทรัพย์สินไว้ด้วยความระมัดระวัง เช่นอย่างวิญญูชน จะพึงส่งมอบทรัพย์สินของตนเอง จนกว่าจะได้อส่งมอบทรัพย์สิน

ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนึ่งและเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เวลาชำระหนี้ลูกหนี้จะต้องชำระด้วยการส่งมอบทรัพย์สินนั้น ๆ จะเอาทรัพย์สินอื่นแทนไม่ได้⁽¹⁾ เช่น ทำสัญญาซื้อขายมาซื้อ ลองลม ลูกหนี้ก็ต้องส่งมอบมาซื้อลองลม จะเอามาตัวอื่นมาส่งมอบไม่ได้

สำหรับการส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามมาตรา 323 นี้ ได้กำหนดให้ส่งมอบตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาที่จะพึงส่งมอบ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาที่ยังถึงกำหนดชำระหรือเวลาอื่นก็ได้ตกลงกันไว้ให้ส่งมอบก็ได้ และถือสภาพของทรัพย์สินในเวลานั้นเป็นสภาพที่ส่งมอบกัน ซึ่งสภาพจริง ๆ เป็นอย่างไรในวันส่งมอบไม่สำคัญ โดยลูกหนี้ไม่ต้องจัดทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพในเวลาส่งมอบ และไม่ทำให้เลวลงกว่านั้น แต่ต้องอยู่ภายใต้มาตรา 323 วรรค 2 ตัวอย่างเช่น คำรับฝากสุนัขของแดง 1 ตัว ชื่อสีเทา กำหนดส่งมอบวันที่ 1 สิงหาคม 2530 ก่อนส่งมอบสุนัข ค่าได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเช่น วิญญูชนจะพึงระมัดระวังรักษาสุนัขของตนเอง แต่พอถึงวันส่งมอบนั้นสุนัขเกิดเจ็บป่วย ดังนี้ แแดงจำต้องรับมอบสุนัขที่ยังเจ็บป่วยอยู่ไป จะหึ่งสุนัขไว้กับคำจนกว่าจะหายไม่ได้ และแดงจำเรียกค่าเสียหายอย่างไรก็ได้ ๆ จากคำไม่ได้ อย่างไรก็ตามถ้าปรากฏว่า ที่สุนัขเจ็บป่วยนั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อของคำที่ปล่อยให้ไปติดโรคจากตัวอื่น กรณีนี้คำต้องรับผิด

1 แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินระบุไว้เป็นประเภท ไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เวลาส่งมอบ ถ้ามีผู้พูดว่าจะส่งชนิดใด มาตรา 195 วรรคแรก ให้ส่งมอบชนิดปานกลาง

สำหรับในวรรคสองนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการระวังรักษาของลูกหนี้ ที่ลูกหนี้จะต้อง
ระวังรักษาทรัพย์สินไปจนกว่าจะได้ส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้และระดับแห่งความระมัดระวังของลูกหนี้ก็คือ
ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างวิญญูชนจะพึงสงวนรักษาทรัพย์สินของตนเอง

มาตรา 324 เมื่อมีใครมีแสดงเจตนาไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะพึงชำระหนี้ ณ สถานที่ใดไซ้ร หากจะต้องส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ทานวาตองส่งมอบกัน ณ สถานที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้นั้น ส่วนการชำระหนี้โดยประการอื่น ทานวาตองชำระ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

มาตรา 324 ได้กำหนดสถานที่อันพึงชำระหนี้ของลูกหนี้ไว้ จึงมีปัญหาวาลูกหนี้จะต้องไปชำระหนี้ ณ สถานที่ใดจึงจะถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยชอบนั้น และเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 324 พอลจะพิจารณาสถานที่ชำระหนี้ใดดังนี้

- หลักทั่วไป ลูกหนี้ต้องมาหาเจ้าหนี้ ฉะนั้นการชำระหนี้โดยหลักทั่วไป ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของเจ้าหนี้ (แต่มีบางกรณีทีอาศัยประเพณีที่เคยปฏิบัติต่อกันมาที่ลูกหนี้ต้องกระทำการชำระหนี้ ณ สถานที่ ๑ เป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้ เช่น การที่ผู้ให้เข้าไปเก็บค่าเช่าจากผู้เช่าตลอดมา 10 ปี ตั้งแต่เช่ากันมา เป็นการแสดงเจตนาว่าผู้ให้เช่าจะไปเก็บค่าเช่าเอาจากผู้เช่าเอง เมื่อผู้ให้เช่าไม่ไปเก็บ จะหาว่าผู้เช่าผิดคนคิดได้ไม่ (ฎีกาที 440/2503 หรือการที่ผู้เช่าส่งเงินค่าเช่าทางธนาคาร ผู้ให้เช่าไม่รับผู้เช่าก็ไม่ผิดคนคิด (ฎีกาที 1090/2506

- ข้อยกเว้นของหลักทั่วไป

(ก) ข้อยกเว้นเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของคู่กรณี กล่าวคือเจ้าหนี้ลูกหนี้อาจตกลงกำหนดสถานที่ชำระหนี้ไว้โดยเฉพาะ ซึ่งลูกหนี้ก็ต้องชำระหนี้ ณ สถานที่ซึ่งได้กำหนดไว้ในข้อตกลง

(ข) ถ้าการชำระหนี้เป็นการที่ลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เมื่อคู่กรณีใดตกลงไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะพึงชำระ ณ สถานที่ใดแล้วลูกหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สิน ณ สถานที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้อยู่ เวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้นั้น โดยไม่คำนึงถึงภูมิลำเนาของเจ้าหนี้หรือสถานที่ที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้

อยู่ก่อนได้เกิดหนี้ขึ้น

ตัวอย่างเช่น ก. อยู่จังหวัดเพชรบุรี ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์ของ ข. ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดนครปฐม ปรากฏว่าในขณะที่ ก. และ ข. ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กันนั้น รถยนต์ของ ข. กำลังซ่อมอยู่ในอุที่จังหวัดราชบุรี ดังนั้น เมื่อ ก. และ ข. ไม่ได้ตกลงเกี่ยวกับสถานที่ใดโดยเฉพาะเป็นที่ชำระหนี้แล้ว ข. ต้องส่งมอบรถยนต์ให้แก่ ก. ที่จังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นสถานที่ ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้

มาตรา 325 เมื่อมีใครมีแสดงเจตนาไว้ในขอค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ ทานว่าฝ่ายลูกหนี้เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย แต่ค่าใช้จ่ายนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้น เพราะเจาหนี้ขายภูมิลำเนาที่ดี ถ้าเพราะการอันใดอันใดเจาหนี้ใดกระทำก็ดี ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเท่าใดเจาหนี้ต้องเป็นผู้ออก

คังนี้
 มาตรา 325 ใค้บัญญัติเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย⁽¹⁾ ในการชำระหนี้ว่าฝ่ายใดเป็นผู้ออก

- หลักทั่วไป ลูกหนี้เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้
- ข้อยกเว้น

(ก) ใค้มีแสดงเจตนาไว้ในขอค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น

(ข) ถ้าค่าใช้จ่ายนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้นเพราะ เจาหนี้ขายภูมิลำเนาที่ดี หรือเพราะการอันใดอันใดเจาหนี้ใดกระทำก็ดี ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเท่าใดเจาหนี้ต้องเป็นผู้ออก

ตัวอย่างเช่น ก. อยู่กรุงเทพฯ ภูมิลำเนา ช. ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่สระบุรี จำนวน 10,000 บาท โดยไม่ขอตกลงว่าจะชำระหนี้ ณ หักใด คังนี้ เมื่อหนี้ถึงกำหนด ก. จะต้องไปชำระหนี้ ณ ภูมิลำเนาของ ช. ซึ่งเป็นเจาหนี้ที่สระบุรี ตามมาตรา 324 แต่ปรากฏว่า ช. เจาหนี้ได้ขายภูมิลำเนาจากสระบุรีไปยังจังหวัดนครสวรรค์เสียแล้ว คังนี้ ก. ต้องไปชำระหนี้ให้ ช. ที่จังหวัดนครสวรรค์ และเรียกค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจาก ช. เจาหนี้ใด

---

1 เช่น คาพาหนะหรือคาขนส่ง

มาตรา 326 บุคคลผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับใบเสร็จเป็นสำคัญจากผู้รับชำระหนี้ และถ้าหนี้นั้นได้ชำระสิ้นเชิงแล้ว ผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับเวณคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ ถ้าให้ชื่อกมาเอกสารนั้นเสีย ถ้าและเอกสารนั้นสูญหาย บุคคลผู้ชำระหนี้ชอบที่จะโจทก์แจ้งความขอระงับหนี้ลงในใบเสร็จภายในเอกสารอีกฉบับหนึ่งต่างหากก็ได้

ถ้าหนี้นั้นได้ชำระแต่บางส่วนก็ดี ถ้าเอกสารนั้นยังให้สิทธิอย่างอื่นใดแก่เจ้าหน้อยก็ดี ทานว่าลูกหนี้ชอบแต่ที่จะได้รับใบเสร็จไว้เป็นคู่มือ และโจทก์แจ้งการชำระหนี้ลงในเอกสาร

1. มาตรา 326 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักฐานการชำระหนี้ ซึ่งมีไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ชำระหนี้ เพราะว่าถ้าไม่มีหลักฐานแห่งการชำระหนี้แล้วลูกหนี้อาจจะถูกเจ้าหนี้ฟ้องให้ชำระหนี้ซ้ำสองได้

2. มาตรา 326 ได้แยกเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ไว้ 4 ประการคือ

(ก) ใบเสร็จแสดงการชำระหนี้ซึ่งเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ซึ่งทุกกรณีที่มีการชำระหนี้ ผู้ชำระหนี้ชอบที่จะเรียกให้ผู้รับชำระหนี้ออกใบเสร็จแสดงการรับชำระหนี้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน

(ข) ในกรณีซึ่งหนี้นั้นได้ทำเอกสารขึ้นเพื่อเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ ถ้ามีการชำระหนี้ทั้งหมด ผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับเวณคืนเอกสารหรือชื่อกมาเอกสารนั้นเสีย

(ค) ถ้าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้สูญหาย ซึ่งทางผู้ชำระหนี้จะขอเวณคืนหรือชื่อกมาเอกสารนั้นไม่ได้ ผู้ชำระหนี้ก็ชอบที่จะโจทก์แจ้งการชำระหนี้ลงในใบเสร็จหรือในเอกสารอีกฉบับหนึ่งต่างหากก็ได้ และในกรณีดังกล่าวนี้ใช้ใบเสร็จชำระหนี้โดยสิ้นเชิง

(ง) ในกรณีที่มีการชำระหนี้บางส่วนหรือถ้าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ยังให้สิทธิอย่างอื่นแก่เจ้าหนี้อยู่ ซึ่งในกรณีนี้ผู้ชำระหนี้จะเรียกให้ผู้รับชำระหนี้เวนคืนหรือซื้อเอาเอกสารไม่ได้ เพราะเป็นการชำระหนี้บางส่วนที่หนี้ยังไม่ได้ระงับสิ้นไป ดังนั้น มาตรา 326 วรรค 2 จึงบัญญัติให้ผู้ชำระหนี้ชอบที่จะได้รับใบเสร็จ (ว่าได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว) กับให้ลดแจ้งการชำระหนี้ลงไว้ในเอกสารที่ยังติดอยู่กับตัวเจ้าหนี้ต่อไป

3. เหตุผลของมาตรา 326 ที่กำหนดวิธีทำเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้ที่จะพิสูจน์ว่าหนี้ได้ระงับไปแล้วซึ่งเป็นการสะดวกแก่การพิสูจน์ของลูกหนี้ดีกว่าพิสูจน์ด้วยพยานบุคคล

มีข้อสังเกตจากมาตรา 326 ว่า ลูกหนี้หรือผู้ชำระหนี้มีสิทธิที่จะเรียกเอาเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้จากเจ้าหนี้หรือ ผู้รับชำระหนี้ได้แต่การจะเรียกเอาเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้หรือไม่นั้นยอมแล้วแต่ลูกหนี้ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติบังคับไว้ ลูกหนี้หรือผู้ชำระหนี้ชอบที่จะเรียกหลักฐานแห่งการชำระหนี้จากเจ้าหนี้หรือผู้รับชำระหนี้ได้ ไม่ว่าหนี้จะเป็นหนี้ที่มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ เช่นหนี้ละเมิด เป็นต้น

มาตรา 327 ในกรณีชำระดอกเบี้ย ถ้าชำระหนี้เป็นอย่างอื่นอันมีกำหนดชำระเป็นระยะเวลา นั้น ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จให้เพื่อระยะหนึ่งแล้วโดยมิได้อีกเดือน ทานให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพื่อระยะก่อน ๆ นั้นควยแล้ว

ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จให้เพื่อการชำระต้นเงิน ทานให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้ได้รับดอกเบี้ยแล้ว

ถ้าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ได้เวนคืนแล้วไซ้ ทานให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าหนี้เป็นอันระงับสิ้นไปแล้ว

มาตรา 327 นี้เป็นบทบัญญัติข้อสันนิษฐานของกฎหมายเพื่อประโยชน์แก่ผู้ชำระหนี้ที่มีเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ตามมาตรา 326 ข้อสันนิษฐานตามมาตรา 327 มีอยู่ 3 ประการคือ

(ก) กรณีชำระหนี้ดอกเบี้ยหรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่น อันมีกำหนดชำระเป็นระยะเวลา เช่น ค่าเช่าเป็นรายเดือน หรือผ่อนส่งไซ้หนี้เป็นงวด ๆ อาทิเช่น ผ่อนส่งบ้าน หรือผ่อนส่งรถยนต์ การที่เจ้าหนี้ออกใบเสร็จให้เพื่อระยะหนึ่งแล้วโดยมิได้อีกเดือน กฎหมายก็สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพื่อระยะก่อน ๆ นั้นควยแล้ว แต่ถ้าเจ้าหนี้มีข้ออึดเอื้อน เช่นแจงลูกหนี้ว่ายังติดค้างอยู่อีก 1 งวด ดังนี้ ข้อสันนิษฐานดังกล่าวก็ตกไป

(ข) กรณีชำระเงินต้น การที่เจ้าหนี้ออกใบเสร็จเพื่อการชำระหนี้เงินต้นแล้ว กฎหมายก็สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าหนี้ได้รับดอกเบี้ยแล้ว ทั้งนี้เข้าใจว่าเพื่อที่จะให้สอดคล้องกับมาตรา 329 ที่จัดลำดับการชำระหนี้ในหนี้รายหนึ่งที่ไม่สามารถปลดเปลื้องได้ทั้งหมด มาตรา 329 จึงให้ไซ้ค่าฤชาธรรมเนียมเสียก่อน แล้วจึงไซ้ดอกเบี้ย และในที่สุดชำระหนี้อันเป็นประธาน ดังนั้น เมื่อเจ้าหนี้ยอมออกใบเสร็จให้เพื่อชำระหนี้เงินต้นอันเป็นหนี้ประธานแล้วก็ต้องสันนิษฐานว่า เจ้าหนี้ได้รับดอกเบี้ยแล้ว

(ค) กรณีเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ได้เวนคืนแล้ว กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าหนี้นั้นได้ระงับสิ้นไปแล้ว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า ตามปกติเจ้าหนี้จะไม่ยอมคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้เว้นแต่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้เสร็จสิ้นแล้ว

มีข้อสังเกตว่า การที่กฎหมายวางข้อสันนิษฐานไว้เช่นนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในหน้าที่นำสืบ ซึ่งถ้าเจ้าหนี้ที่ยังไม่ได้รับชำระหนี้สามารถที่จะนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวได้

มาตรา 328 ถ้าลูกหนี้ต้องผูกพันต่อเจ้าหนี้ในอันจะกระทำการเพื่อชำระหนี้เป็นการอย่างเดียวกันโดยมูลหนี้หลายราย และถ้าการที่ลูกหนี้ชำระหนี้นั้นไม่เพียงพอจะเปลื้องหนี้สินใดหมดทุกรายไซ้ร เมื่อทำการชำระหนี้ ลูกหนี้ระบุว่าชำระหนี้สินรายใดก็ให้หนี้สินรายนั้นเป็นอันไต่เปลื้องไป

ถ้าลูกหนี้ไม่ระบุ ทานว่าหนี้สินรายไหนถึงกำหนด ก็ให้รายนั้นเป็นอันไต่เปลื้องไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่ถึงกำหนดนั้น รายใดเจ้าหนี้มีประกันน้อยที่สุด ก็ให้รายนั้นเป็นอันไต่เปลื้องไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่มีประกันเท่า ๆ กัน ให้รายที่ตกหนักที่สุดแก่ลูกหนี้เป็นอันไต่เปลื้องไปก่อน ในระหว่างหนี้สินหลายรายที่ตกหนักแก่ลูกหนี้เท่า ๆ กัน ให้หนี้สินรายเก่าที่สุดเป็นอันไต่เปลื้องไปก่อน และถ้ามีหนี้สินหลายรายเก่าเท่า ๆ กัน ให้หนี้สินรายเก่าที่สุดเป็นอันไต่เปลื้องไปก่อน และถ้ามีหนี้สินหลายรายเก่าเท่า ๆ กัน ก็ให้หนี้ทุกรายเป็นอันไต่เปลื้องไปตามสวนมากและน้อย

มาตรา 328 นี้ ใ้บัญญัติถึงลำดับแห่งการจัดสรรชำระหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้มีหนี้หลายราย และหนี้หลายรายนั้นเป็นการอย่างเดียวกัน และลูกหนี้ไม่สามารถที่จะชำระหนี้เพื่อปลดเปลื้องหนี้หมดทุกราย ดังนั้น มาตรา 328 ได้จัดลำดับการชำระหนี้ไว้ ดังนี้

(ก) ถ้าลูกหนี้ระบุว่า ชำระหนี้รายใดก่อนก็ให้หนี้รายนั้นเป็นอันปลดเปลื้องไปก่อน
มาตรา 328 วรรคแรก กรณีตามข้อ (ก) นี้ถือว่าเป็นการจัดสรรโดยลูกหนี้

(ข) ถ้าลูกหนี้ไม่ได้ระบุตามข้อ (ก) ก็ให้จัดลำดับตามมาตรา 328 วรรคสอง

ดังนี้

1. ถึงกำหนดก่อนได้รับการปลดเปลื้องก่อน
2. ถ้าหนี้ถึงกำหนดพร้อมกันหลายราย ให้รายที่เจ้าหนี้มีประกันน้อยที่สุด ได้รับ

การปลดเปลื้องไปก่อน

3. ถ้าหนี้สินนั้นมีประกันเท่า ๆ กัน ให้รายที่ตกหนักที่สุดแก่ลูกหนี้ ได้รับการ
ปลดปล่อยไปก่อน
4. ถ้าหนี้สินที่ตกหนักแก่ลูกหนี้มีเท่า ๆ กัน ให้หนี้สินรายเก่าที่สุด ได้รับการ
ปลดปล่อยไปก่อน
5. ถ้าหนี้สินรายเก่าเท่า ๆ กัน ให้ทุกรายได้รับการปลดปล่อยไปตามส่วน
มากและน้อย

กรณีตามข้อ (ข) นี้ เรียกว่าเป็นการจัดสรรโดยกฎหมาย

มาตรา 329 ถ้านอกจากการชำระหนี้อันเป็นประธาน ลูกหนี้ยังจะต้องชำระดอกเบี้ยและเสียค่าฤชาธรรมเนียมอีกด้วยไซร หากการชำระหนี้ในครั้งหนึ่ง ๆ ไม่ไคราคาเพียงพอจะปลงหนี้สิ้นได้ทั้งหมด ทานให้เอาจัดไซเป็นค่าฤชาธรรมเนียมเสียก่อนแล้วจึงไซดอกเบี้ย และในที่สุดจึงให้ไซในการชำระหนี้อันเป็นประธาน

ถ้าลูกหนี้ระบุให้จัดไซเป็นประการอื่น ทานว่าเจ้าหนี้จะบอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ได้

มาตรา 329 นี้ เป็นกรณีหนี้รายเดียว แต่มีหนี้ประธาน หนี้ดอกเบี้ย หนี้ค่าฤชาธรรมเนียม หากการชำระหนี้ครั้งหนึ่งไม่เพียงพอให้ปลงหนี้สิ้นทั้งหมด ก็ต้องควาหนี้ไหนได้รับการปลงปลงก่อนซึ่งมาตรา 329 ได้จัดลำดับไว้ดังนี้

- (ก) ชำระหนี้ค่าฤชาธรรมเนียมก่อน ต่อมา
- (ข) ชำระดอกเบี้ย และ
- (ค) ชำระหนี้เงินต้น หรือหนี้ประธาน

หนี้ค่าฤชาธรรมเนียมตามข้อ (ก) หมายถึง ค่าธรรมเนียมซึ่งต้องจ่ายให้แก่กองกิจการของรัฐและรวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วย และที่กฎหมายต้องจัดสรรชำระหนี้ในลำดับแรกก็เพราะว่าเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐ ส่วนหนี้ดอกเบี้ยในข้อ (ข) นั้นที่กฎหมายจัดอยู่ในลำดับที่ 2 ก็เนื่องจากอายุความสำหรับเรียกดอกเบี้ยมีกำหนดสั้นกว่าหนี้ ประธานซึ่งถ้าไม่รับจัดไซเสียก่อน อาจขาดอายุความ อย่างไรก็ตาม ถ้าลูกหนี้ได้ระบุให้จัดสรรชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เจ้าหนี้จะบอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ได้ ตามมาตรา 329 วรรค 2

มาตรา 330 เมื่อขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้ว บรรดาความ
รับผิดชอบอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ก็เป็นอันปลดเปลื้องไป นับแต่เวลาที่ขอ
ปฏิบัติการชำระหนี้

1. มาตรา 330 นี้ บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบทุกประการแล้ว แต่เจ้าหนี้กลับนิ่งเฉยเสีย ซึ่งถ้ายังคงให้ลูกหนี้รับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ก็จะเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ ดังนั้น มาตรา 330 จึงบัญญัติให้บรรดาความรับผิดชอบอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้เป็นอันปลดเปลื้องไป นับแต่เวลาที่ขอปฏิบัติการชำระหนี้

2. มาตรา 330 มีข้อพิจารณา 2 ประการ

- ก. ที่ว่าลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบ หมายความว่าอย่างไร และ
- ข. บรรดาความรับผิดอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ก็เป็นอันปลดเปลื้องไป

ได้แก่ความรับผิดชอบประการใด

การขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบ หมายความว่า ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้ถูกต้องตามความประสงค์แห่งหนี้ ทั้งยังต้องชำระหนี้ให้ถูกต้องตามกำหนดเวลา สถานที่ รวมตลอดทั้งถูกต้องด้วย ข้อกำหนดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ ลำดับการชำระหนี้ก่อนหลัง ตลอดจนข้อกำหนดอื่น ๆ ถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ถูกต้องตามความประสงค์แห่งหนี้ ชำระหนี้ไม่ครบจำนวน ผิดเวลาหรือสถานที่ กรณีนี้ไม่ถือว่าขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบ ลูกหนี้จะอ้างเอาประโยชน์จากมาตรา 330 ไม่ได้

สำหรับบรรดาความรับผิดชอบอันเปิดแก่การไม่ชำระหนี้ ได้รับความปลดเปลื้องไปนั้นได้แก่ ความรับผิดชอบตามมาตรา 215, 217, 218, 224, 225 เช่น บรรดาความรับผิดอันเกิดแก่การไม่ชำระหนี้เลย หรือชำระหนี้ล่าช้า หรือชำระหนี้ขาดบกพร่องเป็นอัน

อันปลดเปลื้องไป เมื่อลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้ว กล่าวคือ ลูกหนี้ได้รับความคุ้มครองจากมาตรา 330 ซึ่งเป็นผลให้เจ้าหนี้ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้จากลูกหนี้ไม่ได้

3. ดังที่ได้อธิบายข้างต้นแล้ว มาตรา 330 นี้ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองลูกหนี้ ส่วนผลของทางฝ่ายเจ้าหนี้ที่ปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้ที่ลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบนั้น โดยไม่มีมูลจะอ้างกฎหมายได้ เจ้าหนี้ก็ตกเป็นผู้ผิดนัดตามมาตรา 207 และหนี้เงินที่ต้องเสียดอกเบี้ยนั้นจะคิดดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดหาได้ไม่ ตามมาตรา 221

4. มีปัญหาถามว่า เมื่อลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ได้โดยชอบแล้ว ถ้าเจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุ อันจะอ้างกฎหมายได้ ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้หรือไม่ ตามปัญหานี้ถือว่า ลูกหนี้ยังไม่หลุดพ้นจากการชำระหนี้ทั้งนี้เพราะว่าหนี้จะระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เท่านั้น ฉะนั้น ตราบทที่เจ้าหนี้ยังไม่ได้ชำระหนี้ ถึงแม้ลูกหนี้จะได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้วก็ตาม ลูกหนี้ก็ยังไม่หลุดพ้นจากหนี้นั้น กล่าวคือ ความผูกพันที่เป็นหนี้กันยังมีอยู่เพียงแต่บรรดาความรับผิดชอบอันเกิดแก่การไม่ชำระหนี้ก็เป็นอันปลดเปลื้องไป นับแต่เวลาที่ขอปฏิบัติการชำระหนี้้นั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 330 เท่านั้น และถ้าลูกหนี้ต้องการที่จะให้ตนหลุดพ้นจากหนี้สิน ลูกหนี้ต้องนำทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้ไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ตามมาตรา 331 ลูกหนี้ถึงจะหลุดพ้นจากหนี้้นั้นได้

สาระสำคัญที่ควรจดจำในหมวด 5 (ส่วนที่ 1)

1. ใครเป็นผู้ชำระหนี้ (มาตรา 314)
  - 1.1 ลูกหนี้
  - 1.2 บุคคลภายนอก
  - 1.3 ข้อจำกัดการชำระหนี้ของบุคคลภายนอก
    - ก. จำกัดโดยสภาพแห่งหนี้
    - ข. จำกัดโดยเจตนาของคู่กรณี
    - ค. จำกัดโดยขึ้นใจลูกหนี้ไม่ได้
2. ใครเป็นผู้รับชำระหนี้ (มาตรา 315 - 319)
  - 2.1 เจ้าหนี้หรือผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ มาตรา 315
  - 2.2 การชำระหนี้แก่ผู้รองตามปรากฏแห่งสิทธิ มาตรา 316
  - 2.3 การชำระหนี้แก่ผู้ถือใบเสร็จ มาตรา 318
  - 2.4 การชำระหนี้แก่ผู้ไม่มีสิทธิรับชำระหนี้ แต่ได้รับชำระหนี้ไว้ตามมาตรา 317
  - 2.5 การชำระหนี้ของลูกหนี้ กรณีได้รับคำสั่งอายัดจากศาล มาตรา 319
3. วัตถุประสงค์ในการชำระหนี้ (มาตรา 320 - 323)
  - 3.1 จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้บางส่วน หรือรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ มาตรา 320
  - 3.2 การกระทำเพื่อเอาใจเจ้าหนี้ เป็นการชำระหนี้หรือไม่ มาตรา 321
วรรคสอง
  - 3.3 การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน (ตราสารเปลี่ยนมือ) จะถือว่าเป็นการชำระหนี้ สมบูรณ์ทันทีหรือไม่ มาตรา 321 วรรค 3
4. สถานที่ชำระหนี้ (หลักและข้อยกเว้น) มาตรา 324
5. ค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ (หลักและข้อยกเว้น) มาตรา 325

6. หลักฐานในการชำระหนี้ (มาตรา 326 - 327)
  - 6.1 เอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ มาตรา 326
  - 6.2 ข้อสันนิษฐานของกฎหมายเกี่ยวกับเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการชำระหนี้ มาตรา 327
7. ลำดับในการชำระหนี้ (มาตรา 328 - 329)
  - 7.1 กรณีหนี้มีหลายราย และลูกหนี้ไม่สามารถปลดเปลื้องได้ทั้งหมด มาตรา 328
  - 7.2 กรณีหนี้รายเดียว และลูกหนี้ไม่สามารถปลดเปลื้องหนี้ประธาน ดอกเบี้ย หรือค่าฤชาธรรมเนียมได้หมด มาตรา 329
8. เมื่อลูกหนี้ขอปฏิบัติชำระหนี้โดยชอบแล้ว ลูกหนี้ยังไม่หลุดพ้นจากหนี้ แต่บรรเทาความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้เป็นอันปลดเปลื้องไป นับแต่เวลาที่ขอปฏิบัติชำระหนี้ นั้น มาตรา 330

ข้อทดสอบในหมวด 5 (ส่วนที่ 1)

ข้อ 1 การชำระหนี้ จำเป็นเสมอไปหรือไม่ที่ลูกหนี้จะต้องชำระด้วยตนเอง
(ตอบหลักกฎหมาย และเหตุผลให้ละเอียด)

ข้อ 2 ก) ให้ท่านอธิบายถึงหลักสำคัญในการชำระหนี้ว่าลูกหนี้จะต้องชำระหนี้
ณ สถานที่ใด จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการชดเชยหนี้ที่ชอบด้วยกฎหมาย

ธงคำตอบ

ข้อ 1 มาตรา 314 คุ้มครองถึงผู้ชำระหนี้ไว้ดังนี้

"อันการชำระหนี้นั้น ท่านว่าบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ชำระก็ได้ เห็นแต่สภาพแห่งหนี้
จะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระหรือจะชดเชยกับเจตนาอันคุ้มครองได้แสดงไว้

บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียในการชำระหนี้จะเข้าชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ทำไม่ได้

เมื่อพิจารณาตามในมาตรา 314 นี้ โดยตลอดไม่ปรากฏข้อความอันเกี่ยวกับการ
ชำระหนี้โดยลูกหนี้เองเลย ทั้งนี้เพราะเหตุว่าตามปกติแล้วลูกหนี้ย่อมจะเป็นผู้ชำระหนี้เองเสมอ
เพราะเป็นผู้รับผิดชอบในการชำระหนี้โดยตรงอยู่แล้ว แต่โดยเหตุที่ตามธรรมดาหนี้โดยทั่วไปนั้น
ย่อมผูกพันกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และมีวัตถุประสงค์มุ่งไปในทางทรัพย์สินยิ่งกว่าอย่างอื่น เพราะ
ฉะนั้นใครจะเป็นผู้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ หาใช่ข้อสำคัญไม่ เมื่อเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ถูกต้องตาม
ความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้แล้ว การชำระหนี้นั้นก็ถือว่าเป็นการชำระหนี้โดยชอบแล้ว ด้วย
เหตุนี้กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชำระหนี้ได้ และเมื่อบุคคลภายนอกได้ชดเชยหนี้ที่
ชำระหนี้โดยชอบไม่มีเหตุขัดข้องตามมาตรา 314 พร้อมทั้งการชำระหนี้ถูกต้อง ตามความ

ประสงค์อันแท้จริงแห่งลูกหนี้แล้ว เจ้าหนี้ชอบที่จะต้องรับชำระหนี้นั้นไว้ ถ้าหากเจ้าหนี้ออกปกติไม่ยอมรับชำระหนี้โดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายแล้ว เจ้าหนี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ผิดนัด

อย่างไรก็ตาม มาตรา 314 ก็ได้บัญญัติข้อจำกัดการชำระหนี้ของบุคคลภายนอกไว้

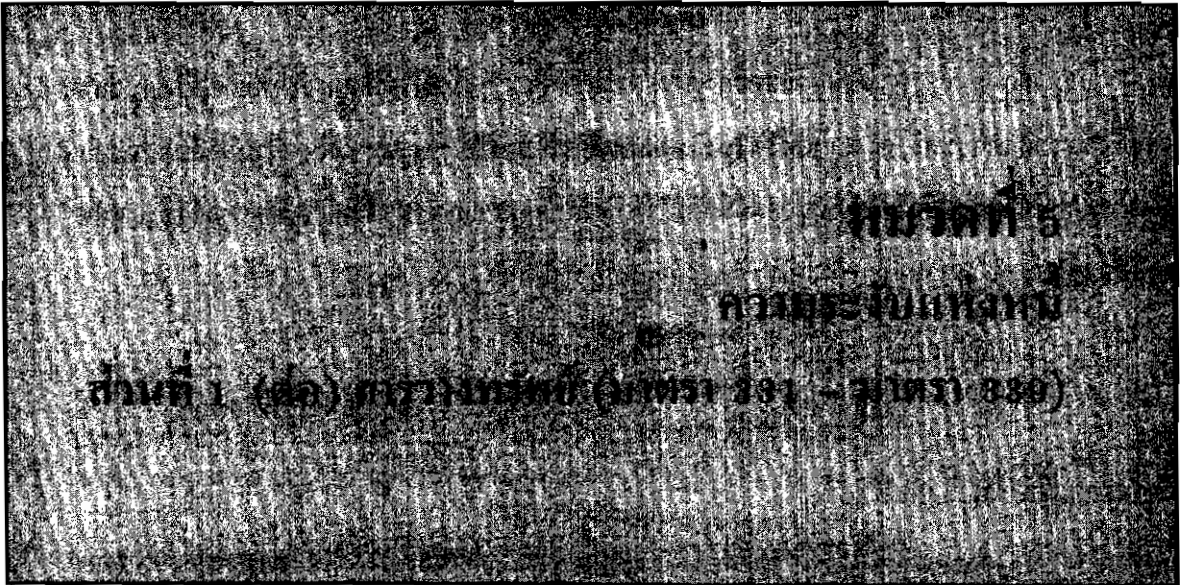
3 ประการ คือ

- (1) จำกัดโดยสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ
- (2) จำกัดโดยเจตนาของคู่กรณี
- (3) จำกัดโดยจิตใจลูกหนี้ไม่ได้

ข้อ 2 บ.พ.พ. มาตรา 324 บัญญัติว่า "เมื่อมิได้มีแสดงเจตนาไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะพึงชำระหนี้ ณ สถานที่ใดไซ้ หากจะต้องส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านว่าต้องส่งมอบ ณ สถานที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในเวลาเมื่อก่อให้เกิดหนี้ขึ้น ส่วนการชำระหนี้โดยประการอื่น ท่านว่าจะต้องชำระ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

จากหลักกฎหมายดังกล่าว จึงมีหลักสำคัญ ดังนี้

1. ถ้ามีข้อตกลงไว้โดยเฉพาะว่าจะต้องชำระหนี้กันที่ใดแล้ว ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ตามสถานที่ที่ได้ตกลงกันไว้
2. ถ้ามิได้มีข้อตกลงไว้ว่า ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ ณ ที่ใด หากจะต้องส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ลูกหนี้ต้องส่งมอบ ณ สถานที่ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในเวลา เมื่อก่อให้เกิดหนี้ขึ้น แต่ถ้าเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งต้องชำระหนี้ ณ สถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้

มาตรา 331 ถ้าเจ้านายบอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ก็ดี ถ้าไม่สามารถจะรับชำระหนี้ได้ก็ดี หากบุคคลผู้ชำระหนี้วางทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งหนี้ไว้เพื่อประโยชน์แก่เจ้านายแล้ว ก็ยอมจะเป็นอันหลุดพ้นจากหนี้ได้ ความขอร้องให้ใช้ตลอดถึงกรณีบุคคลผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิ ถ้าไม่รู้ตัวเจ้านายใดแน่นอนโดยมิใช่เป็นความผิดของตน

1. ดังที่กล่าวมาแล้ว มาตรา 330 เป็นแต่เพียงให้ปลดเปลื้องหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในคำสั่งใหม่ทดแทนและค่าเสียหายเท่านั้น หากทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากจำนวนหนี้เดิมไม่ว่านั้น ถ้าลูกหนี้ประสงค์จะให้ตนหลุดพ้นจากหนี้เดิมโดยสิ้นเชิง ลูกหนี้ต้องนำเอาทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งหนี้ไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่เจ้านายตามมาตรา 331

2. ประโยชน์ของการวางทรัพย์มี 2 ประการคือ

ก. ทำให้ฝ่ายลูกหนี้ยอมหมดภาระกังวลดูแลทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้ เพราะการดูแลรักษาทรัพย์ได้มาอยู่ที่สำนักงานวางทรัพย์ และถ้าเจ้านายอยากได้รับชำระหนี้ ก็ต้องมาขอรับทรัพย์เอาเอง ค่าฤชาธรรมเนียมในการวางทรัพย์ เจ้านายต้องเป็นผู้ออก

ข. ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้ไปโดยสิ้นเชิง มิใช่เพียงแค่ปลดเปลื้องจากความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้เท่านั้น

3. จากบทบัญญัติมาตรา 331 นี้มีเหตุที่จะวางทรัพย์ได้ 3 ประการ คือ

ก. เจ้านายบอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้ กล่าวคือต้องปรากฏว่าได้มีการขอปฏิบัติชำระหนี้โดยชอบตามมาตรา 330 แล้ว และเจ้านายได้บอกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้

ข. เจ้านายไม่สามารถรับชำระหนี้ได้ เช่น เจ้านายเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือมีเหตุขัดข้องอย่างอื่น

ค. เมื่อผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิหรือไม่รู้ตัวเจ้าหนี้ ใดแน่นอนโดยมิใช่ความผิดของตน เช่น กรณีเจ้าหนี้ตายและทายาทของเจ้าหนี้หลายคนแก่งแย่งกันในทรัพย์สินอันเป็นมรดกของเจ้าหนี้ ซึ่งทำให้ผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรู้ได้ว่าใครเป็นผู้มีสิทธิโดยแท้จริง

มาตรา 332 ถ้าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้ต่อเมื่อเจ้าหนี้จะต้องชำระหนี้
 ต่อแทนด้วยไซร ทานว่าลูกหนี้จะกำหนดเวลาต่อเมื่อเจ้าหนี้ชำระหนี้ต่อแทนจึง
 ใหม่สิทธิรับเอาทรัพย์สินที่วางไว้นั้นก็ได้

โดยปกติการวางทรัพย์สินตามมาตรา 331 นั้น ผู้ชำระหนี้ได้กระทำไปเพื่อประโยชน์
 แก่เจ้าหนี้ ฉะนั้น การวางทรัพย์สินจะไปกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเพื่อจำกัดสิทธิเจ้าหนี้ที่จะ
 มาขอรับทรัพย์สินไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นกรณีซึ่งเจ้าหนี้ต้องชำระหนี้ต่อแทนด้วยแล้ว กฎหมายยอม
 ให้ลูกหนี้กำหนดเงื่อนไขได้ เช่น กำหนดว่า ถ้าเจ้าหนี้ชำระหนี้ต่อแทนแล้ว จึงมีสิทธิรับทรัพย์สินที่
 วางนั้นได้ ตามมาตรา 332

ตัวอย่างเช่น ค่าตกลงขายรถยนต์ 1 คัน ให้แก่แดง ราคาห้าหมื่นบาท โดยกำหนด
 ส่งมอบวันที่ 1 สิงหาคม 2530 ครั้นถึงกำหนด แดงออกปัดไม่ยอมรับชำระหนี้ตามมาตรา 331
 ค่าผู้ขายจึงนำรถยนต์ไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์สินเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากหนี้ และค่าได้กำหนด
 เงื่อนไขไว้ว่า แดงจะรับรถยนต์ไปได้ก็ต่อเมื่อได้ชำระราคารถยนต์ห้าหมื่นบาทแล้ว

มาตรา 333 การวางทรัพย์สินในท้องวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์สิน
ประจำตำบลที่จะต้องชำระหนี้

ถ้าไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามกฎหมายข้อบังคับเฉพาะการในเรื่องสำนัก
งานวางทรัพย์สิน เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ร้องขอ ศาลจะต้องกำหนดสำนักงานวาง
ทรัพย์สิน และแต่งตั้งผู้พิทักษ์ทรัพย์สินที่วางนั้นขึ้น

ผู้วางต้องบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบการที่ได้วางทรัพย์สินนั้นโดยพลัน

1. แต่เดิมยังไม่มีกฎหมายหรือกฎข้อบังคับกำหนดตั้งสำนักงานวางทรัพย์สินขึ้น ในทาง
ปฏิบัติผู้ชำระหนี้ร้องขอศาลให้กำหนดสำนักงานวางทรัพย์สินและแต่งตั้งผู้พิทักษ์ทรัพย์สินขึ้น ดังปรากฏ
ในมาตรา 333 วรรค 2

2. ปัจจุบันนี้โดยมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมบังคับคดีกระทรวงยุติธรรม
พ.ศ. 2518 จัดตั้งสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง และสำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์สินภูมิภาคทั้ง 9 ภาค
ขึ้น โดยได้แบ่งเขตอำนาจของสำนักงานวางทรัพย์สินออกเป็น 2 ส่วน คือ

ก. ส่วนกลาง

ข. ส่วนภูมิภาค

ก. ส่วนกลาง ให้วางทรัพย์สินที่สำนักงานวางทรัพย์สินกลางตั้งอยู่ในกรมบังคับคดี
กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจรับวางทรัพย์สินในกรุงเทพมหานคร

ข. ส่วนภูมิภาค ให้วางทรัพย์สินที่สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์สินภูมิภาค ซึ่งได้แก่

(ก) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์สินภูมิภาค 1 อยู่ในกรมบังคับคดี

(ข) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์สินภาค 2 ตั้งอยู่ที่จังหวัดชลบุรี

(ค) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์สิน ภาค 3 ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา

- (ง) สำนักงานบังคับคดี และวางทรัพย์ ภาค 4 ตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น
- (จ) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ ภาค 5 ตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
- (ฉ) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ ภาค 6 ตั้งอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก
- (ช) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ ภาค 7 ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม
- (ช) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ ภาค 8 ตั้งอยู่ที่จังหวัด

นครศรีธรรมราช

- (ฉ) สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ ภาค 9 ตั้งอยู่ที่จังหวัดสงขลา

3. เมื่อมีการวางทรัพย์แล้ว ผู้วางทรัพย์จะต้องบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบการที่ได้วางทรัพย์โดยพลัน (มาตรา 333 วรรค 3) เพราะการวางทรัพย์ทำเพื่อประโยชน์เจ้าหนี้ ถ้าผู้วางทรัพย์ละเลยเสีย ไม่บอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบการวางทรัพย์ตามมาตรา 333 วรรค 3 ผู้วางทรัพย์อาจจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายของเจ้าหนี้นั้นเกิดจากการละเลยไม่บอกกล่าว นอกจากนี้ยังอาจทำให้สิทธิของเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินที่วางยักเวลาออกไปอีก เพราะมาตรา 339 บัญญัติให้สิทธิของเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินที่วางมีอยู่ 10 ปีนับแต่วันที่ได้รับคำบอกกล่าว

มาตรา 334 ลูกหนี้มีสิทธิจะถอนทรัพย์ที่วางนั้นได้ ถ้าลูกหนี้ถอนทรัพย์นั้น ทานให้ถือเสมือนว่ามีใ้วางทรัพย์ไว้เลย

สิทธิถอนทรัพย์นี้เป็นอันขาดในกรณีต่อไปนี้

- (1) ถ้าลูกหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าตนยอมสละสิทธิที่จะถอน
- (2) ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าจะรับเอาทรัพย์นั้น
- (3) ถ้าการวางทรัพย์นั้นได้เป็นไปโดยคำสั่งฎาอนุมัติของศาล และใ้บอกกล่าวความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์

สิทธิในการถอนทรัพย์ที่วางยอมเป็นของลูกหนี้ เพราะลูกหนี้เป็นผู้วาง ฉะนั้นถ้าเจ้าหนี้ยังมิได้รับเอาทรัพย์ที่วางไปหรือเจ้าหนี้ยังมิได้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าจะรับเอาทรัพย์นั้น ลูกหนี้ก็ชอบที่จะถอนทรัพย์นั้นได้ และผลของการที่ลูกหนี้ใช้สิทธิในการถอนทรัพย์ที่วาง กฎหมายใ้ถือเสมือนว่าลูกหนี้มีใ้วางทรัพย์นั้นไว้เลย กล่าวคือ ลูกหนี้ไม่สามารถจะอ้างผลที่ได้จากการวางทรัพย์มาแต่ต้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ลูกหนี้ไม่มีทางที่จะหลุดพ้นจากหนี้นั้นเพราะเหตุใ้นำทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งหนี้ไปวางไว้เลย แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิในการถอนทรัพย์ของลูกหนี้ก็มีข้อจำกัดอยู่ 3 ประการ ดังที่บัญญัติไว้ใน

มาตรา 334 วรรค 2 ที่บัญญัติว่า

"สิทธิถอนทรัพย์นี้เป็นอันขาดในกรณีต่อไปนี้

- 1) ถ้าลูกหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าตนยอม สละสิทธิที่จะถอน เมื่อลูกหนี้แจ้งว่าสละสิทธิที่จะถอนทรัพย์ที่วางเสียแล้ว ลูกหนี้ก็จะถอนทรัพย์นั้นอีกไม่ได้
- 2) ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าจะรับเอาทรัพย์นั้น แสดงว่าเจ้าหนี้จะรับเอาทรัพย์สินที่วางนั้น ซึ่งทำให้ทรัพย์สินที่วางนั้นกลายเป็นทรัพย์สินของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ก็หมดสิทธิที่จะถอนทรัพย์นั้นคืนไป ถึงแม้ว่าเจ้าหนี้จะยังไม่มารับเอาทรัพย์ที่วางนั้นก็ตาม

3) ถ้าการวางทรัพย์สินนั้นได้เป็นไปโดยคำสั่งอนุญาตของศาล และโต้แย้งกล่าวความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์สิน ทั้งนี้เพราะเท่ากับศาลได้อายุคทรัพย์สินไว้เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ซึ่งต้องมีผลบังคับอยู่จนกว่าศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น⁽¹⁾

---

1 ศ.จิตติ คิงศัมทีย์และ ยล ชีรกุล คำอธิบาย ป.พ.พ. บรรพ 2 มาตรา 241-452 จัดพิมพ์
โดยเนติบัณฑิตยสภา หน้า 213

มาตรา 335 สิทธิถอนทรัพย์สิน ตามกฎหมาย ศาลจำสั่งยึดหาได้ไม่
เมื่อใดฟ้องคดีล้มละลายเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ทานห้ามมิให้
ใช้สิทธิถอนทรัพย์สินในระหว่างพิจารณาคดีล้มละลาย

ที่กฎหมายห้ามมิให้สิทธิถอนทรัพย์สินก็เพราะว่า เมื่อการวางทรัพย์สินไปเพื่อ
ประโยชน์แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งแล้ว ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นของเจ้าหนี้แล้ว ซึ่งเจ้าหนี้จะมาขอ
รับเมื่อใดก็ได้ ถือเสมือนว่าได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว และลูกหนี้ก็ได้หลุดพ้นจากหนี้แล้ว
ฉะนั้น เจ้าหนี้อื่น ๆ ของลูกหนี้ผู้วางจึงไม่มีสิทธิเข้าไปเกี่ยวข้องโดยขอให้ศาลยึดทรัพย์สินที่วางนั้น
ครบใบที่ลูกหนี้ยังไม่ได้ใช้สิทธิถอนทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น ข. ได้วางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์
แก่ ก. เจ้าหนี้ ๗ ส่วนงานวางทรัพย์สินตามมาตรา 331 แล้ว ดังนี้ เจ้าหนี้อื่น ๆ ของ ข. จะ
ไปขอให้ศาลสั่งยึดทรัพย์สินที่วางไว้นั้นมาไม่ได้ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าทรัพย์สินที่วางไว้นั้นเกือบจะเป็น
ของเจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้อาจจะมาขอรับเมื่อใดก็ได้ นอกจากนั้นลูกหนี้ก็ได้รับการปลดเปลื้องไปแล้ว
จากการวางทรัพย์สิน

สำหรับเหตุผลที่กฎหมายห้ามมิให้ลูกหนี้ใช้สิทธิถอนทรัพย์สินที่วาง ถ้าลูกหนี้ถูกฟ้องให้
ล้มละลาย ก็เพราะว่าถ้ายินยอมให้ถอนทรัพย์สินได้ ลูกหนี้จะถอนทรัพย์สินเอาไปจำหน่ายหรือใช้เสีย
หมด จนในที่สุดก็ไม่มีทรัพย์สินอะไรเหลือที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินจะถอนเอาไปเฉลี่ยแก่เจ้าหนี้
ทั้งหลายของลูกหนี้ เมื่อลูกหนี้ถูกพิพากษาให้ล้มละลาย อยากรู้ก็ตาม ถ้าศาลได้ยกฟ้องคดีล้ม
ละลายแล้ว ลูกหนี้ก็มีสิทธิถอนทรัพย์สินที่วางได้

มาตรา 336 ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ไม่ควรแก่การจะวางไว้ก็ดี ถ้าเป็นที่พึงวิตกว่าทรัพย์สินนั้นเกลือกจะเสื่อมเสียหรือทำลายบอบสลายได้ก็ดี เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล บุคคลผู้ชำระหนี้จะเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด แล้วเอาเงินที่ได้จากการขายวางแทนทรัพย์สินก็ได้ ความข้อนั้นหาทำให้ขาดผลถึงกรณีการรักษารักษาทรัพย์สินจะแพงเกินควรนั้นด้วย

มาตรา 336 ใ้บัญญัติให้ผู้ชำระหนี้ทรัพย์สินที่วาง ณ สำนักงานวางทรัพย์สินออกขายทอดตลาดเสีย แล้วเอาเงินที่ได้จากการขายมาวางแทนทรัพย์สินนั้นได้ สำหรับสภาพของทรัพย์สินหรือเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขายตามนี้ได้นั้นมี 3 ประการ

1. ทรัพย์สินนั้นไม่ควรแก่การวาง เช่น เครื่องจักรใหญ่ ๆ ช้าง
2. สภาพของทรัพย์สินนั้นเป็นที่พึงวิตกได้ว่าจะเสื่อมเสียหรือทำลาย หรือบอบสลายได้ในระหว่างที่วางนั้น เช่น ของสดต่าง ๆ
3. ทรัพย์สินที่วางนั้นเสียการรักษาแพงเกินควร เช่น กรณีการรักษารักษาทรัพย์สินที่วางแพงกว่าราคาทรัพย์สินที่วาง

อย่างไรก็ตาม การขายทอดตลาดตามมาตรา 336 นี้ ต้องได้รับอนุญาตจากศาลจนถึงจะทำได้

มาตรา 337 ท่านไมอนุญาตให้เอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาดจนกว่าจะได้ออกให้เจ้าหนี้รู้ตัวก่อน การบอกนี้จะงดเสียก็ต่อถ้าทรัพย์สินอาจเสื่อมทรามลง ฎาก็มีอยู่ในกรณีที่จะหน่วงการขายทอดตลาดไว้

ในการที่จะขายทอดตลาดนั้น ท่านให้ลูกหนี้บอกกล่าวแก่เจ้าหนี้โดยไม่ชักช้า ถ้าละเลยเสียไม่บอกกล่าว ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบใหม่ทดแทน การบอกให้รู้ตัวและบอกกล่าวนี้ ถ้าไม่เป็นอันจะทำได้ จะงดเสียก็ได้ เวลาและสถานที่ที่จะขายทอดตลาด กับทั้งคำพรรณาลักษณะแห่งทรัพย์สินนั้น ท่านให้ประกาศโฆษณาให้ประชาชนทราบ

แม้ได้รับอนุญาตจากศาลตามมาตรา 336 แล้ว ลูกหนี้ยังต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 337 ด้วย กล่าวคือ

หลักในมาตรา 337 วรรคแรก ลูกหนี้ต้องบอกให้เจ้าหนี้รู้ตัวก่อน แต่ไม่เป็นของอาจเสียได้ เช่น ปลายศก ขึ้นรอไปก็จะเสีย ลูกหนี้จะงดไม่บอกให้เจ้าหนี้รู้ตัวก็ได้

มาตรา 337 วรรคสอง ในการขายทอดตลาด ลูกหนี้ต้องบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบโดยไม่ชักช้า ถ้าไม่บอกกล่าวลูกหนี้ต้องรับผิดชอบใหม่ทดแทน เช่น เจ้าหนี้ต้องเสียหายเพราะขายได้ราคาต่ำไปถ้าเจ้าหนี้รู้ก็จะมาขอรับทรัพย์สินไปแล้ว

ในวรรคสามของมาตรา 337 บัญญัติว่า ถ้าการบอกกล่าวในวรรคสองทำไม่ได้ เช่น เจ้าหนี้สาบสูญ หรือไม่ทราบว่าเจ้าหนี้มีอยู่แห่งใด จะงดเสียก็ได้

วรรคสุดท้ายก็คือ เวลาและสถานที่ขายทอดตลาด ต้องโฆษณาให้ประชาชนทราบ

มาตรา 338 คาถาธรรมเนียมนในการวางทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด
นั้น ให้ฝ่ายเจ้าหนี้เป็นผู้ออก เว้นแต่ลูกหนี้จะได้ออกรายชื่อทรัพย์สินที่วาง

โดยหลักแล้วเจ้าหนี้เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาทรัพย์สินต่าง ๆ ตลอดจนคา
ถาธรรมเนียมนในการขายทอดตลาด ทั้งนี้เพราะว่า การวางทรัพย์สินนั้นหาเป็นความผิดของลูกหนี้
ไม่ และการวางทรัพย์สินนั้นก็เป็ประโยชน์แก่ฝ่ายเจ้าหนี้ จึงเป็นการสมควรที่ให้เจ้าหนี้เป็นฝ่ายออก
อย่างไรก็ตาม ถ้าลูกหนี้ได้ออกรายชื่อทรัพย์สินที่วางตามมาตรา 334 แล้ว ลูกหนี้จะต้องเป็นฝ่ายออกค่าใช้จ่าย
จ่าย เพราะเมื่อลูกหนี้ได้ออกรายชื่อทรัพย์สินที่วางแล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่ได้ประโยชน์จากการวางทรัพย์สินนั้นเลย

มาตรา 339 สิทธิของเจ้านั้นเหนือทรัพย์สินที่วางไว้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไปเมื่อพ้นเวลาสิบปี นับแต่ได้รับคำบอกกล่าวการวางทรัพย์สิน

อนึ่ง เมื่อสิทธิของเจ้านั้นระงับสิ้นไปแล้ว ถึงแม้ลูกหนี้จะได้สละสิทธิถอนทรัพย์สินก็ยังชอบที่จะถอนทรัพย์สินนั้นได้

มาตรา 339 ใ้บัญญัติถึงสิทธิของเจ้านั้นเหนือทรัพย์สินที่วาง โดยอาศัยอายุความทั่วไป 10 ปี และเริ่มนับตั้งแต่เจ้านั้นได้รับคำบอกกล่าวการวางทรัพย์สินเป็นต้นไป⁽¹⁾ เมื่อเจ้านั้นไม่มารับทรัพย์สินที่วางภายใน 10 ปี ตามเวลาดังกล่าวก็ถือว่า สิทธิของเจ้านั้นระงับสิ้นไป และแม้ว่าลูกหนี้ได้แสดงการสละสิทธิถอนทรัพย์สินตามมาตรา 334(1) ไว้ต่อสำนักงานวางทรัพย์สินก็ตาม ลูกหนี้ก็ชอบที่จะถอนทรัพย์สินที่วางนั้นได้ เพราะลูกหนี้เป็นผู้วาง เมื่อสิทธิของเจ้านั้นระงับสิ้นไป ลูกหนี้ก็ชอบที่จะถอนทรัพย์สินนั้นคืนได้⁽²⁾

1 ไม่ได้เริ่มนับตั้งแต่วันก่อนหรือวันที่ลูกหนี้บอกกล่าวการวางทรัพย์สินให้เจ้านั้นทราบ ตามมาตรา

333 วรรค 3

2 แต่ลูกหนี้ต้องออกคำอุปสรรคในกรณีการวางทรัพย์สิน ตามมาตรา 338 ตอนท้าย

สาระสำคัญของที่ควรจกจำในหมวด 5 (ส่วนที่ 1 ต่อ)

1. การวางทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ย่อมทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ และเหตุที่จะวางทรัพย์สิน มี 3 ประการ
  - 1.1 เจ้าหนี้ออกปกติไม่ยอมรับชำระหนี้
  - 1.2 เจ้าหนี้ไม่สามารถรับชำระหนี้ได้
  - 1.3 เมื่อผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิ หรือไม่รู้ตัวเจ้าหนี้ได้แน่นอนโดยไม่ใช่ความผิดของคนมาตรา 331
2. การวางทรัพย์สินจะกำหนดเงื่อนไขและเงื่อนไขเวลาไม่ได้ เว้นแต่เมื่อเจ้าหนี้ต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วย มาตรา 332
3. ปัจจุบันได้จัดตั้งสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง และสำนักงานบังคับคดี และวางทรัพย์สินภูมิภาค ทั้ง 9 ภาคขึ้นแล้ว ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2518
4. สิทธิถอนทรัพย์สินที่วาง และข้อจำกัด มาตรา 334
5. การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่วาง มาตรา 336 - 337
6. ค่าใช้จ่ายในการวางทรัพย์สิน มาตรา 338
7. สิทธิของเจ้าหนี้เหนือทรัพย์สินที่วาง มาตรา 339

ข้อทดสอบในหมวด 5 (ส่วนที่ 1 ต่อ)

นายสมลูกหนี้ได้นำเงิน จำนวน 5,000 บาท ไปวาง ณ สำนักงานวางทรัพย์ เพื่อประโยชน์แก่นายสอนเจ้าหนี้ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนี้ อยากรหาว่า

- (ก) นายสมลูกหนี้จะถอนทรัพย์ที่ตนได้วางไป คือเงินจำนวน 5,000 บาท ได้หรือไม่เพียงใด
- (ข) นายสอนเจ้าหนี้อีกคนหนึ่งของนายสมจะขอให้ศาลยึดเงินจำนวน 5,000 บาท ที่นายสมไว้วางทรัพย์ไปแล้วได้หรือไม่

ธงคำตอบ

(ก) มาตรา 334 "ลูกหนี้มีสิทธิจะถอนทรัพย์ที่วางนั้นได้ ถ้าลูกหนี้ถอนทรัพย์นั้นท่านให้ถือเสมือนว่ามีได้วางทรัพย์ไว้เลย

สิทธิถอนทรัพย์เป็นอันขาดในกรณีดังต่อไปนี้

1. ถ้าลูกหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าตนยอมสละสิทธิที่จะถอน
2. ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าจะรับทรัพย์นั้น
3. ถ้าการวางทรัพย์นั้นได้เป็นไปโดยคำสั่งศาล หรืออนุมัติของศาล และได้บอกกล่าวความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์"

ฉะนั้น ตามอุทธรณ์ นายสมเมื่อได้วางทรัพย์ ณ สำนักงานวางทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่นายสอนเจ้าหนี้แล้ว นายสมย่อมมีสิทธิถอนทรัพย์ที่วางนั้นได้เสมอ เว้นแต่ จะเข้าข้อห้ามถอนทรัพย์ตาม มาตรา 334 วรรคสอง

(ข) มาตรา 335 "สิทธิถอนทรัพย์สินนั้นตามกฎหมาย ศาลจะสั่งยึดหาได้ไม่..."

สิทธิถอนทรัพย์สินนั้น ศาลจะสั่งยึดไม่ได้ ก็เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า การวางทรัพย์สิน ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำไปเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งแล้วย่อมมีผลเสมือนว่าได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้นั้นย่อมมีสิทธิที่จะรับเอาทรัพย์สินที่วางไว้ไปได้ เจ้าหนี้อื่น ๆ ไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่วางไว้ เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่า ได้กระทำด้วยการฉ้อฉล

ฉะนั้น ตามอุทธรณ์ นายสวຍเจ้าหนี้อีกคนหนึ่งของนายสมไม่สามารถที่จะขอให้ศาลยึดทรัพย์สินที่ได้วางไปแล้วได้ ต้องห้ามตามมาตรา 335 และเหตุผลที่อ้างกล่าวมาแล้ว